

PRIRUČNIK ZA OBUKU ZA RODNU RAVNOPRAVNOST I PROTIV DISKRIMINACIJE

SADRŽAJ

UVOD

- Šta je projekat „Akcija za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“?
- Saveti za facilitatora/e
- Pregled Priručnika za obuku

POGLAVLJE I

DEFINICIJE NAJČEŠĆE KORIŠĆENIH REČI I IZRAZA u priručniku za obuku

- POL I ROD
- RODNE ULOGE
- RODNA JEDNAKOST
- RODNO ZASNOVANA DISKRIMINACIJA
- RODNO ZASNOVANO NASILJE
- TIPOVI RODNO ZASNOVANOG NASILJA
- SPECIFIČNE FORME RODNO ZASNOVANOG NASILJA
- KORENSKI RAZLOZI RODNO ZASNOVANOG NASILJA
- INTERNACIONALNA I REGIONALNA DOKUMENTA OD ZNAČAJA ZA RODNO PITANJE

POGLAVLJE II

UVOD I IZGRADNJA OSNOVA

- UVODNA AKTIVNOST
- PRIČA IZA MOG IMENA
- KONCENTRIČNI KRUGOVI
- TRI DOGAĐAJA KOJA SU ME OHRABRILA DA BUDEM DEO OVOG TRENINGA
- ŠTA VOLIM I NE VOLIM VEZANO ZA MESTO GDE ŽIVIM?

POGLAVLJE III

RODNO PITANJE, ULOGE MUŠKARACA I ŽENA U DRUŠTVU I RODNA RAVNOPRAVNOST

- POL, ROD I RODNE ULOGE
- VEŽBA „BUS”
- ASOCIJACIJE NA ŽENE I MUŠKARCE
- KAKO IZGLEDA BITI IDEALAN MUŠKARAC I IDEALNA ŽENA?
- BAROMETAR
- OBUCI LUTKU
- ULOGA ŽENE I MUŠKARCA U DRUŠTVU
- KUTIJA
- ŽENSKI I MUŠKI DNEVNI RASPOREDI
- ROD I AKTIVNOST SVESTI O RESURSIMA
- KULA MOĆI

POGLAVLJE IV

RODNO ZASNOVANA DISKRIMINACIJA I NASILJE I RAZLIČITI TIPOVI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

- PODIZANJE SVESTI O RODNO ZASNOVANOM NASILJU OKO MENE
- HARMONIZACIJA JEZIKA RODNOG PITANJA
- RAZUMEVANJE RAZLIČITIH TIPOVA RODNO ZASNOVANOG NASILJA
- POZORIŠTE SLIKA
- TIHA DEBATA
- STVORIMO PRIČE O MANIFESTACIJI I PREVENCIJI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

POGLAVLJE V

DRUŠTVENA AKCIJA I PODRŠKA ZAJEDNICE

- IDEALNO BUDUĆE OKRUŽENJE
- TRANSFORMISANJE NAŠEG PONAŠANJA
- FORUM TEATAR
- KAKO PODIĆI SVEST O RODNO ZASNOVANOM NASILJU?
- ŽENE I MUŠKARCI U MEDIJIMA
- JAVNA DEBATA – GOVORIMO O RZN
- RAZVOJ IDEJA I AKCIONO PLANIRANJE

LITERATURA

This Manual was developed with the support of the “SMART Balkans – Civil Society for Shared Society in the Western Balkans” regional project implemented by the Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) and Institute for Democracy and Mediation (IDM) and financially supported by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs (NMFA). The content of is the sole responsibility of the project implementers and does not necessarily reflect the views of the Norwegian Ministry of Foreign Affairs (NMFA).

UVOD

PREDGOVOR

Priručnik za obuku za rodnu ravnopravnost i protiv diskriminacije pripremljen je u sklopu regionalnog projekta „Akcija za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“, koji sprovodi Pomoc deci - Children and Youth Support Organisation (CYSO), sa tri regionalna partnera: Volonterski centar Skoplje (VCS) iz Severne Makedonije, Partnere per Femijet (PPF) iz Albanije i Institutom za razvoj civilnog društva „Innovate“ (IDCSI), Kosovo*. Ovaj projekat sproveden je u sklopu regionalnog programa "SMART Balkans – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan". Ovaj regionalni program sprovodi Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Centre for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM), a finansijski podržava Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Norveške (NMFA).

Šta je projekat „Akcija za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“?

Projekat „Akcija za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“ ima za cilj da podrži i podstakne učešće civilnog društva i uticaj na poštovanje prava mladih ljudi, posebno žena i devojaka, na izgradnju mira, pomirenje i bezbednost kroz izgradnju kapaciteta, umrežavanje i zalaganje za rodnu anti-diskriminaciju, ravnopravnost i osnaživanje devojčica u zemljama projekta u stvaranju mirnih i inkluzivnih društava za održivi razvoj na Zapadnom Balkanu. Program uvodi pristup osnaživanja mladih ljudi, posebno devojčica iz različitih etničkih/manjinskih/većinskih grupa, kao pokretača održive izgradnje mira, borbe protiv diskriminacije, rodne ravnopravnosti i promovisanja društvene kohezije u četiri zemlje zapadnog Balkana kroz rodno zasnovano osnaživanje i vršnjački način kreiranja vršnjačkih uticajnih za socijalnu pravdu i prevenciju vršnjačkog rodno zasnovanog nasilja.

Ovaj opšti cilj bi se postigao kroz razvoj subregionalnih mreža organizacija civilnog društva koje rade u oblasti mira i sigurnosti kroz promociju rodne ravnopravnosti i aktivno učešće mladih žena, kroz vršnjačku edukaciju i osnaživanje mladih, posebno devojčica, što će dovesti do trajnog uticaja na promovisanje jednakosti, mira i sigurnosti. Važnost promovisanja osnaživanja mladih, posebno devojčica, i poštovanja različitosti i rodne ravnopravnosti za dugoročni mir i stabilnost kroz vršnjačku edukaciju, zagovaranje, umrežavanje u zemljama Zapadnog Balkana i partnerstva sa organizacijama i mrežama EU su ključni ishodi projekta, koji će uticati na civilno društvo u celini.

Ova publikacija je priručnik kontekstualizovan tako da se fokusira na potrebe mladih ljudi u Srbiji, Albaniji, Severnoj Makedoniji i na Kosovu* uključujući snažan fokus na rodnu ravnopravnost i inkluzivnost. Ovaj resurs je izgrađen na osnovu rezultata procene potreba koja je sprovedena za identifikaciju potreba ciljnih grupa projektnih partnera u Srbiji, Albaniji, Severnoj Makedoniji i Kosovu*.

Procena potreba mladih u projektu pokazala je da je većina njih spremna da sazna više o rodnoj ravnopravnosti, prevenciji rodno zasnovanog nasilja i kako da se bori protiv rodno zasnovanih stereotipa, predrasuda i diskriminacije, kao i kako da postanu aktivni učesnici u procesu razvoja rodne ravnopravnosti.

Iako je razvijen na osnovu ažurirane procene potreba mladih ljudi i posebno zarad „Aktije za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“, ovaj priručnik se oslanja na materijale i alate koje su razvili Pomoć deci i njeni partneri tokom godine, a najznačajniji su:

- The “Peer training curriculum” GIRLACT programa;
- The Aflateen+ Programme for Girls for Serbia and Albania
- Training Manual for the Social and Financial Education Training of Trainers of SAFE for Triple E Project.

Mnoge vežbe su prvobitno bile prilagođene i od tada su evoluirale iz aktivnosti koje su razvili drugi.

Pored toga, prilikom izrade ovog priručnika konsultovan je i sveobuhvatan spisak literature, koji je dostupan na kraju ovog priručnika.

Priručnik sadrži zbirku aktivnosti od kojih je većina testirana i primenjena tokom dve regionalne obuke održane u septembru i decembru 2023. Devojčice i dečaci iz Albanije, Kosova*, Severne Makedonije i Srbije učestvovali su u ovim treninzima.

Priručnik za obuku je namenjen prilagođavanju lokalnim okolnostima i dolazi sa pratećim priručnikom za vršnjačku obuku. Ovaj priručnik učesnicima predstavlja aktivnosti i vežbe koje nude kreativan, aktivan pristup učenju. Verujemo da će učesnici imati najviše koristi od ovog priručnika jer su aktivnosti prilagođene njihovim potrebama i uzrastu na kreativan način i približavaju ovako teške teme ciljnoj populaciji i podstiču ih da istražuju sebe, svoje stavove, na bezbedan i odgovarajući način.

Ovaj priručnik je dizajniran da se prvenstveno koristi u okruženjima neformalnog obrazovanja sa grupama mladih. Ukorenjen u perspektivi ljudskih prava o rodno zasnovanom nasilju, priručnik koristi obrazovanje o ljudskim pravima kao osnovu za osnaživanje mladih pojedinaca da uče o rodnoj ravnopravnosti i preduzimaju mere protiv rodno zasnovanog nasilja.

Dizajniran da se bavi različitim temama, ovaj priručnik uključuje aktivnosti za rad na sledećim temama: Rod i pol; Rodne uloge, Stereotipi, Predrasude, Rodno zasnovana diskriminacija, Rodno zasnovano nasilje (RZN), Vrste rodno zasnovanog nasilja, i kako preduzeti akciju za borbu protiv RZN.

Verujemo da će vam ovaj priručnik biti od koristi i da će vas inspirisati za dalja istraživanja na ovu temu i motivisati vas da konsultujete dodatnu literaturu.

Želimo vam uspešan rad.

Svi izrazi koji se koriste u muškom rodu uključuju muški i ženski rod osoba na koje se odnose, osim ako nije drugačije navedeno.

Savet za facilitatora/e

Dobrodošli u „Akciju za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“. Ovaj program ima za cilj da osnaži mlade ljude i omladinske radnike da promovišu borbu protiv diskriminacije, izgradnju mira, toleranciju, ljudska prava, prava žena i devojčica na osnaživanje i ravnopravnost, rodnu ravnopravnost i sprečavanje vršnjačkog nasilja na različitim nivoima. Nadamo se da će im ovaj priručnik omogućiti da shvate tradicionalne etničke/nacionalne i rodno zasnovane stereotipe, predrasude i diskriminaciju koji takođe dovode do vršnjačkog RZN, kao i da im pruži alate za izgradnju mira i mirnu transformaciju sukoba kako bi se borili protiv njih i sprečili ih.

Uspećemo ako mladi budu podstaknuti da ispune svoj potencijal i da deluju kao pokretači promena u svojim zajednicama. Nadamo se da će vas ovaj priručnik takođe odvesti na putovanje koje smatrate stimulativnim i nagrađujućim, i pomoći vam da se razvijete kao facilitator.

U ovom priručniku koristimo izraz „facilitator“, koji se odnosi na osobu odgovornu za pripremu, isporuku i koordinaciju aktivnosti za učesnike. Facilitator služi kao vodič, pomaže pojedincima da otkriju svoje postojeće znanje, motiviše ih da prošire svoje učenje i pomaže im da istraže svoj potencijal. Facilitacija uključuje stvaranje okruženja u kojem ljudi mogu da uče, eksperimentišu, istražuju i rastu. Želeli bismo da istaknemo potrebu za demokratskim i participativnim pristupom u obrazovnim naporima vezanim za teme roda i rodno zasnovanog nasilja. Pretpostavljamo da ćete facilitirati grupe mladih ljudi, bilo u učionici, omladinskom klubu, kursu obuke, omladinskom kampu ili seminaru, na primer.

Ko su potencijalni učesnici obuke?

Aktivnosti priručnika za obuku namenjene su mladima od 18+. Pokušali smo da napravimo resurs koji je podjednako relevantan i primenljiv na učesnike sa različitim znanjem i iskustvom. Tokom treninga, facilitator treba da prati grupnu dinamiku i da bude svestan predznanja svakog učesnika i da obezbedi okruženje u kome će se svaki učesnik osećati slobodnim da otvoreno razgovara o različitim pitanjima važnim za njega. Facilitator treba da pozove učesnike na međusobno razumevanje i podršku bez obzira na njihovo prethodno znanje. Ova obuka omogućava učesnicima da iskustveno sagledaju svoj nivo tolerancije i poštovanja prema drugima, što je osnova za zalaganje za ravnopravnost.

Obezbeđujući pozitivnu atmosferu u grupi, facilitator šalje poruku učesnicima da poštovanje prava drugih, podsticanje tolerancije, razumevanja i poštovanja počinje od facilitatora i od svih učesnika u grupi.

Ti, facilitator

Želimo da i vi imate koristi od vašeg učešća u ovom programu kao i mladi kao učesnici vaše grupe. Nadamo se da ćete učešćem u programu pronaći nove načine da razvijete svoje kapacitete kao facilitatora. Stoga smo razvili priručnik za vršnjačku edukaciju i facilitaciju koji prati ovaj priručnik.

Sesije u ovom priručniku karakterišu različite metode aktivnog učenja. Aktivnosti u priručniku zasnovane su na edukativnom aspektu i ne traže uključivanje dubokog individualnog emocionalnog aspekta učesnika. Međutim, ovo je iskustveni proces i ponekad je moguće da neki od učesnika dublje dožive vežbe. Ako facilitator tokom izvođenja aktivnosti primeti da je konkretna aktivnost emotivno (lično) dirnula učesnicu/učesnika, treba da se konsultuje sa mentorom i osobama odgovornim za ovaj program.

Za uspešno sprovođenje aktivnosti potrebno je formiranje snažnog grupnog identiteta i izgradnja atmosfere poverenja, sigurnosti, inkluzije i učešća. Učesnici neće otvoreno govoriti o osetljivim temama niti iznositi svoje mišljenje ako se ne osećaju sigurno u svojoj grupi.

Kao facilitator, bitno je odabrati aktivnosti koje su u skladu sa znanjem, veštinama i svešću kako vas tako i vaše grupe, u skladu sa raspoloživim vremenom. Pregledajte svaku aktivnost najmanje dva puta, predviđajući potencijalne reakcije i komentare grupe sa kojom ćete raditi. Uverite se da imate sav potreban materijal i proverite da li ima dovoljno prostora, posebno ako će učesnici biti uključeni u zadatke u malim grupama.

Pregled Priručnika za obuku

Priručnik za obuku za rodnu ravnopravnost i protiv diskriminacije pripremljen je da isprati potrebe projekta „Akcija za prava devojčica na jednakost, mir i sigurnost“.

U ovom priručniku su trening aktivnosti namenjene grupnom radu sa mladima. Svrha trening aktivnosti je izgradnja kapaciteta mladih da poboljšaju znanja i veštine u promociji antidiskriminacije, izgradnje mira, tolerancije, humanosti, prava žena i devojaka na osnaživanje i jednakost, rodna ravnopravnost i prevencija vršnjačkog rodno zasnovanog nasilja na različitim nivoima.

Struktura Priručnika:

Priručnik se sastoji od pet poglavlja:

1. Uvod sa najčešće korišćenim rečima i izrazima u Priručniku za obuku
2. Uvod i izgradnja osnova
3. Rodno pitanje, uloge muškaraca i žena u društvu i rodna jednakost
4. Rodno zasnovana diskriminacija i nasilje i različiti tipovi rodno zasnovanog nasilja
5. Društvena akcija i podrška zajednice

Sadržaj poglavlja pokriva sledeće teme:

- Uvod u rodna pitanja, uloge muškaraca i žena u društvu, rodnu diskriminaciju i zaštitne mere
- Prepoznavanje rodno zasnovanih stereotipa, poštovanje razlika i promocija rodne ravnopravnosti
- Rodno zasnovano nasilje, razne vrste rodno zasnovanog nasilja i njegove posledice
- Povećanje svesti o značaju društvene akcije i podrške zajednice

Kako koristiti ovaj priručnik?

Ovaj priručnik za obuku podeljen je u pet poglavlja. Poglavlja su podeljena na aktivnosti. Svaka aktivnost sadrži pregled aktivnosti, potrebnih materijala, procene trajanja aktivnosti i metodologije. Takođe ćete pronaći dodatne informacije za facilitatora ako i kada je potrebno. Nakon opisa zadataka, naći ćete anekse za tu aktivnost, koji uključuju materijale za konkretnu aktivnost neophodnu facilitatoru ili da podelite učesnicima.

Svaka aktivnost je osmišljena kao samostalna celina. Takođe je moguće kreirati novu aktivnost/vežbu kombinovanjem delova jednom predstavljenih u priručniku. Trajanje aktivnosti zavisi od broja učesnika i njihovog angažovanja, pa se preporučuje pažljivo planiranje vremena u skladu sa karakteristikama ciljne grupe sa kojom se radi. Ovo uključuje procenu od strane facilitatora da li da koristi sve elemente/korake u datoj aktivnosti u okviru dodeljenog vremena ili da ih prilagodi specifičnim potrebama učesnika.

Radno okruženje je takvo u kom učesnici sede formirajući krug kako bi se obezbedilo potpunije učešće grupe kao celine. Delovi koji podrazumevaju rad u malim grupama zatim se završavaju deljenjem u velikom krugu cele grupe.

Aktivnosti u ovom priručniku za obuku omogućavaju voditelju da planira i sprovede obuku. Priručnik počinje vežbama i diskusijom o osnovnim konceptima rodne ravnopravnosti i rodno zasnovanim ulogama u društvu. Nastavlja se detaljnim informacijama o rodno zasnovanoj diskriminaciji, terminom „rodno zasnovano nasilje“, različitim vrstama rodno zasnovanog nasilja i mogućim posledicama. Priručnik se završava principima koji će učesnike dovesti do važnosti jasnog razumevanja prevencije i sposobnosti izrade aktivnosti društvene prevencije u sklopu zajednice.

Razmotrite uputstva o aktivnostima kao fleksibilne smernice, a ne kao stroga pravila. Facilitatori treba da prilagode materijal tako da odgovara specifičnim potrebama i kontekstu svoje grupe, uključujući relevantna pitanja i uzimajući u obzir sopstveno iskustvo i veštine. Shvatite da nije moguće kreirati aktivnosti koje savršeno odgovaraju svakom okruženju. Stoga se facilitatori podstiču da modifikuju aktivnosti uz očuvanje osnovnih ciljeva i dinamike.

U isto vreme, pošto je svaki facilitator drugačiji, priručnik je takođe fleksibilan. Fleksibilan je u načinu na koji možete koristiti aktivnost: lako ćete prepoznati koje su sesije potrebne na bilo kojoj obuci, a koje možete preskočiti u zavisnosti od učesnika i njihovih očekivanja. Fleksibilan je jer možete prilagoditi aktivnosti na osnovu sopstvenog iskustva facilitacije i veština i znanja vaše grupe učesnika. Fleksibilan je jer je svaka aktivnost osmišljena da kreira vaše korake u sprovođenju sesije, dok vam u isto vreme daje slobodu da improvizujete ako se osećate udobno i samopouzđano!

U narednim poglavljima navedene aktivnosti daju kratak pregled ciljeva vežbe na određenu temu. Za svaku vežbu dat je detaljan opis i propratne informacije: vrsta vežbe, prosečno trajanje vežbe i potrebni materijali za izvođenje vežbe.

Napominjemo da pomenuto prosečno trajanje vežbe nije sasvim precizno. Vežbe se generalno mogu izvoditi u određenom vremenskom okviru, ali potrebno vreme zavisi i od sastava grupe i koliko je grupa aktivna i razgovorljiva. Nekim grupama će možda biti potrebno malo više vremena.

Predstavljanje aktivnosti u priručniku za obuku

Svaka aktivnost je predstavljena u sledećem formatu:

- ✓ **Pregled:** Ovaj odeljak pruža kratke informacije o tipu aktivnosti i temama koje su pokrivene, naglašavajući svaki poseban tematski naglasak.
- ✓ **Ciljevi:** Ocrtavaju planirane ishode učenja za učesnike, obuhvatajući znanja, veštine, stavove i vrednosti na koje se odnosi aktivnost.
- ✓ **Vreme:** Ukazuje na procenjeno vreme potrebno za završetak cele aktivnosti, uključujući sve diskusije pre ili posle aktivnosti.
- ✓ **Materijali:** Ovo je lista potrebnih materijala za sprovođenje aktivnosti.
- ✓ **Priprema:** Pokriva zadatke i stavke koje facilitator treba da reši ili uredi pre početka aktivnosti. Materijali koje treba pripremiti unapred, radnje koje treba preduzeti od strane facilitatora ili učesnika, sve što je potrebno da bi aktivnost protekla dobro.
- ✓ **Uputstva:** Ovaj odeljak pruža skup smernica o tome kako efikasno sprovesti aktivnost.
- ✓ **Ključne tačke za diskusiju:** Ovde možete pronaći predložena pitanja koja će facilitatoru pomoći u sprovođenju procesa debriefinga i proceni uticaja aktivnosti.
- ✓ **Napomene za facilitatore:** Ovaj odeljak nudi dragocene smernice, naglašavajući šta je potrebno dalje razmatrati, alternativne metode za sprovođenje aktivnosti, dodatne osnovne informacije relevantne za zadatak i smernice za dalje resurse.
- ✓ **Dodatak aktivnostima:** Ovaj deo uključuje prateći materijal za realizaciju aktivnosti kao što su kartice uloga, stranice sa akcijama, materijali za čitanje, kartice za diskusiju ili bilo koji drugi materijal namenjen za distribuciju učesnicima tokom aktivnosti.

POGLAVLJE I

DEFINICIJE NAJČEŠĆE KORIŠĆENIH POJMOVA I REČI

u priručniku za obuku

Pitanje rodne ravnopravnosti prevazilazi poboljšanje položaja devojaka i žena. U suštini, tema rodne ravnopravnosti je pitanje univerzalnih ljudskih prava i osnovni je uslov za postizanje socijalne pravde, negovanje demokratije, postizanje društvene harmonije i jednakosti, obezbeđivanje ekonomskog prosperiteta, unapređenje društvenog razvoja i unapređenje društvenih odnosa. U mnogim međunarodnim i nacionalnim dokumentima, pitanje rodne ravnopravnosti je prepoznato kao jedno od ključnih razvojnih pitanja. Ipak, i pored političke volje i usmerenosti na ispunjavanje preuzetih obaveza u oblasti ostvarivanja rodne ravnopravnosti, ostvareni su samo skromni pomaci u odnosu na definisane ciljeve.

Rodna ravnopravnost podrazumeva jednak položaj, tretman i mogućnosti za žene i muškarce u ostvarivanju ljudskih prava u različitim aspektima javnog i privatnog života. U suštini, zasniva se na opšteprihvaćenom principu zabrane diskriminacije, čineći ga „posebnim vidom zaštite i očuvanja principa jednakosti.

Rodna ravnopravnost ima implikacije na skoro sve delove društvene interakcije i javne politike, obuhvatajući oblasti kao što su omladinska politika i omladinski rad. Svaku osobu direktno i pojedinačno pogađaju pitanja koja se odnose na rodnu (ne)ravnopravnost, rodnu diskriminaciju i rodno zasnovano nasilje.

Da bi se razumeo pojam rodne ravnopravnosti, potrebno je prvo definisati osnovne pojmove: pol i rod, rodne uloge, rodna ravnopravnost, rodno zasnovana diskriminacija, rodno osetljiv jezik, rodno zasnovano nasilje i vrsta rodno zasnovanog nasilja.

Stoga ćete u ovom poglavlju pronaći definicije za nekoliko značajnih pojmova vezanih za rodnu ravnopravnost, a koji se najčešće koriste u ovom priručniku za obuku.

POL I ROD

Različite organizacije su dale brojne definicije. Na primer, Agencija UN Women koristile su definiciju pola kao „fizičke i biološke karakteristike koje razlikuju muškarce i žene“¹, a definicija roda se odnosi na „uloge, ponašanja, aktivnosti i attribute koje dato društvo u datom trenutku smatra prikladnim za muškarce i žene... Ovi atributi, prilike i odnosi su društveno konstruisani i uče se kroz procese socijalizacije. One su specifične za kontekst/vreme i promenljive. Rod određuje šta se očekuje, dozvoljava i vrednuje kod žene ili muškarca u datom kontekstu. U većini društava postoje razlike i nejednakosti između žena i muškaraca u dodeljenim odgovornostima, preduzetim aktivnostima, pristupu i kontroli resursa, kao i mogućnostima donošenja odluka. Rod je deo šireg socio-kulturnog konteksta, kao i drugi važni kriterijumi za socio-kulturnu analizu, uključujući klasu, rasu, nivo siromaštva, etničku grupu, seksualnu orijentaciju, godine, itd.“²

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) daje sledeće definicije:³

- „Pol“ se odnosi na biološke i fiziološke karakteristike koje definišu muškarce i žene.
- „Rod“ se odnosi na društveno konstruisane uloge, ponašanja, aktivnosti i attribute koje društvo smatra prikladnim za muškarce i žene.

Drugim rečima: „muško“ i „žensko“ su kategorije pola, dok su „muževno“ i „ženstveno“ rodne kategorije.

Korisno je zamoliti nekoliko učesnika da koriste prevede „pol“ i „rod“ na lokalnim jezicim. Pokušajte da naterate grupu da pristane da koristi ove prevedene definicije kada se govori o rodu.

¹ Rečnik rodne ravnopravnosti, Centar za obuku UN Women, Dostupno na:

<https://trainingcentre.unwomen.org/mod/glossary/view.php?id=36&mode=letter&hook=S&sortkey=&sortorder>

² Isto.

³ <http://www.who.int/gender/whatisgender>

RODNE ULOGE

Rodne uloge se odnose na društvene uloge, koje su skup očekivanja koja određena zajednica ima u pogledu muškaraca i žena. Oni se uče kroz proces socijalizacije i interakcije sa drugima.

Rodne uloge su usko povezane sa stereotipima i predrasudama koje postoje u društvu, oblikuju modele ponašanja koji se smatraju prihvatljivim za žene s jedne strane i muškarce s druge strane. Rodne uloge odražavaju „uslove proizvodnje, reprodukcije, kulturne, verske i ideološke sisteme“ koji su dominantni u određenom društvu. Kao takve, društveno uslovljene, rodne uloge su promenljive. Oni nisu konzistentne u različitim vremenskim periodima unutar istog društva i takođe se razlikuju među kulturama, etničkim grupama i društvenim klasama.

RODNA RAVNOPRAVNOST

Prema Savetu Evrope, rodna ravnopravnost znači:

„jednaku vidljivost, osnaživanje i učešće oba pola u svim sferama javnog i privatnog života. Rodna ravnopravnost je suprotna nejednakosti polova, a ne rodnoj razlici, i ima za cilj promovisanje punog učešća žena i muškaraca u društvu. To znači prihvatanje i jednako vrednovanje razlika između žena i muškaraca i različitih uloga koje oni igraju u društvu. Rodna ravnopravnost uključuje pravo da budete različiti. To znači uzimanje u obzir postojećih razlika među ženama i muškarcima, koje su vezane za klasu, političko mišljenje, religiju, etničku pripadnost, rasu ili seksualnu orijentaciju. Rodna ravnopravnost podrazumeva razgovor o tome kako je moguće ići dalje, promeniti strukture u društvu koje doprinose održavanju nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca i postići bolju ravnotežu u različitim ženskim i muškim vrednostima i prioritetima.“⁴

U jednoj rečenici, rodna ravnopravnost podrazumeva jednake mogućnosti i jednaku zastupljenost muškaraca i žena u svim sferama privatnog i javnog života.

⁴ Council of Europe, Gender Equality Glossary, December 2015; Dostupno na: <https://rm.coe.int/16805a1cb6>

RODNO ZASNOVANA DISKRIMINACIJA

Prema članu 1. Konvencije UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), izraz „diskriminacija žena“ označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje na osnovu pola koje ima efekat ili svrhu narušavanja ili poništavanja priznavanja, uživanja ili ostvarivanja od strane žena, bez obzira na njihov bračni status, na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena, ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom ili bilo kom drugom polju.⁵

Diskriminacija žena i devojica znači različit tretman od muškaraca i dečaka koji ih sprečava da uživaju svoja ljudska prava. CEDAW objašnjava da se diskriminacija može desiti u svim oblastima javnog i privatnog života, uključujući političke, ekonomske, građanske, društvene i kulturne oblasti. Primer „direktne diskriminacije“ je kada zakoni neke zemlje ne dozvoljavaju ženama da glasaju, idu u školu ili poseduju imovinu. Primer „indirektne diskriminacije“ je kada posao, kao što je policajac, ima minimalne kriterijume visine i/ili težine koje mnoge žene možda ne mogu da ispune. „Substancijalna jednakost“ ili „jednakost rezultata“ ne može se postići kada postoji direktna ili indirektna diskriminacija.⁶

Mlade žene i mladići mogu doprineti rodnoj ravnopravnosti tako što će se upoznati sa pravima žena i devojaka, biti svesni stereotipa koji doprinose nejednakom tretmanu žena i devojaka, rešavanjem diskriminacije u svim njenim oblicima i promovisanjem jednakosti, inkluzije i poštovanja.

RODNO ZASNOVANO NASILJE

Postoji nekoliko definicija rodno zasnovanog nasilja:

Rodno zasnovano nasilje je krovni izraz za svaki štetni čin koji je počinjen protiv volje osobe; koji je zasnovan na društveno pripisanim (tj. rodnim) razlikama između muškaraca i žena.

Uključuje činove koji nanose fizičku, seksualnu ili mentalnu štetu ili patnju, opasnost od takvih činova, prinudu i druga lišavanja slobode. Ova dela se mogu desiti javno ili privatno.⁷

⁵UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

⁶ Dostupno na: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/CE-DAW-for-Youth.pdf>

⁷ Gender Matters Manual on addressing gender-based violence affecting young people, Council of Europe, 2019; Available at: <https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>

Rodno zasnovano nasilje se odnosi na bilo koji vid štete koja je počinjena osobi ili grupi ljudi zbog njihove činjenične ili doživljene rodne ili seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta.⁸

Rodno zasnovano nasilje (RZN) je krovni termin za bilo koju vrstu diskriminacije ili štetnog ponašanja koje je usmereno protiv osobe na osnovu njenog (stvarnog ili uočenog) pola ili seksualne orijentacije. (<http://reliefweb.int>)

U najopštijem smislu, rodno nasilje se odnosi na svako delo počinjeno protiv volje osobe zasnovano na rodnim normama i nejednakim odnosima moći.

Koncept rodno zasnovanog nasilja podrazumeva nasilje naneto ili pretrpljeno na osnovu rodnih razlika.

Deklaracija UN o eliminaciji nasilja nad ženama iz 1993. godine, u svom članu 1, definiše termin 'nasilje nad ženama' kao: „Svaki čin rodno zasnovanog nasilja koji rezultira ili može dovesti do fizičke, seksualne ili psihičke povrede ili patnje za žene, uključujući pretnje takvim radnjama, silu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo da se dešavaju u javnom ili privatnom životu”.⁹

Rodno zasnovano nasilje obuhvata i druge opise nasilja, ali je uokvireno u širem smislu shvatanjem da su uzroci i rešenja nasilja istovremeno lični, politički, ekonomski i društveni, institucionalni i međuljudski.

„Žrtva“ je svako fizičko lice koje je izloženo gore navedenim ponašanjima;

Pod pojmom „žene“ spadaju i devojčice mlađe od osamnaest godina.

⁸ Gender Matters Manual on addressing gender-based violence affecting young people, Council of Europe, 2019; Available at: <https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>

⁹ Declaration on the Elimination of Violence against Women, 1993; Available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>

VRSTE RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Rodno zasnovano nasilje može imati mnogo oblika, uključujući (ali ne ograničavajući se na):

Fizičko rodno zasnovano nasilje – Svaki čin koji uzrokuje fizičku štetu kao rezultat protivpravne fizičke sile.¹⁰ Fizičko nasilje uključuje premlaćivanje, paljenje, udaranje nogama, udaranje, ujedanje, sakaćenje ili ubijanje, upotrebu predmeta ili oružja ili čupanje kose. Neke klasifikacije takođe uključuju trgovinu ljudima i ropstvo u kategoriju fizičkog nasilja jer se početna prinuda često doživljava, a uključene mlade žene i muškarci na kraju postaju žrtve daljeg nasilja kao rezultat njihovog porobljavanja.¹¹

Psihološki i emocionalni oblici RZN – Svaki čin koji uzrokuje psihičku štetu pojedincu. Psihološko nasilje može imati oblik, na primer, prinude, klevete, verbalne uvrede ili uznemiravanja.¹²

„Svi oblici nasilja imaju psihološki aspekt, jer je glavni cilj nasilja ili zlostavljanja da se povredi integritet i dostojanstvo druge osobe. Osim toga, postoje i određeni oblici nasilja koji se dešavaju metodama koje se ne mogu svrstati u druge kategorije i za koje se stoga može reći da se psihološko nasilje postiže u „čistom” obliku. Ovo uključuje izolaciju ili zatvaranje, uskraćivanje informacija, dezinformacije i preteće ponašanje”.¹³

Seksualno i rodno zasnovano nasilje – Svaki seksualni čin koji je izvršen nad osobom bez njenog pristanka i koji se zasniva na rodnom normama i nejednakom odnosu moći.¹⁴

Ekonomsko nasilje – Svaki čin ili ponašanje koje uzrokuje ekonomsku štetu pojedincu. Ekonomsko nasilje može biti u obliku, na primer, imovinske štete, ograničavanja pristupa finansijskim resursima, obrazovanju ili tržištu rada, ili nepoštovanja ekonomskih obaveza, kao što je alimentacija.¹⁵

¹⁰ European Institute for Gender Equality, <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence/forms-of-violence>

¹¹ Gender Matters Manual on addressing gender-based violence affecting young people, Council of Europe, 2019; Available at: <https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>

¹² European Institute for Gender Equality, <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence/forms-of-violence>

¹³ Gender Matters Manual on addressing gender-based violence affecting young people, Council of Europe, 2019; Available at: <https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>

¹⁴ https://www.ippf.org/sites/default/files/ippf_cccg_chapter_10_sgbv.pdf

¹⁵ European Institute for Gender Equality, <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence/forms-of-violence>

„Društveno-ekonomsko nasilje je i uzrok i posledica dominantnih odnosa moći među polovima u društvima. Neki od najtipičnijih oblika socio-ekonomskog nasilja uključuju oduzimanje zarade žrtvi, ne dozvoljavanje joj da ima odvojeni prihod (prinudni status „domaćice“, rad u porodičnom biznisu bez plate), ili je učiniti nesposobnom za rad kroz ciljano fizičko zlostavljanje. U javnoj sferi to može uključivati uskraćivanje pristupa obrazovanju ili (jednako) plaćenom radu (uglavnom ženama), uskraćivanje pristupa uslugama, isključenje iz određenih poslova, uskraćivanje uživanja i ostvarivanja građanskih, kulturnih, društvenih ili političkih prava.“¹⁶

SPECIFIČNI OBLICI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Nasilje nad devojkama uključuje seksualno nasilje, dečje brakove, seksualno uznemiravanje, sakaćenje ženskih genitalija, nasilje od intimnog partnera, trgovinu ljudima, seksualnu eksploataciju i zlostavljanje. Uticaji su značajni i kratkoročno i dugoročno, i mogu uključivati ozbiljne fizičke povrede, polno prenosive infekcije kao što su HIV/AIDS, prisilne i neželjene trudnoće i veći rizik od smrtnosti majki.

Dečaci su takođe žrtve trgovine ljudima i seksualnog nasilja i eksploatacije zasnovanog na polu, ali zbog stigmatizacije se i dalje ne prijavljuju u pravoj meri.

Dok se eksploatacija i nasilje mogu desiti svakome, štetne društvene norme i rodno zasnovana neravnoteža moći čine mlade žene i devojke posebno ranjivim.

Mlade žene se obično plaše da prijave rodno nasilje, i obično im se ne veruje, ignorišu ili okrivljuju i sramote njihove porodice i zajednice kada to čine.

Dečji brak je formalna ili neformalna zajednica pre 18. godine.¹⁷ To je kršenje ljudskih prava dece i oblik rodno zasnovanog nasilja koji deci oduzima detinjstvo. Dečji brak takođe remeti njihovo obrazovanje i podstiče ranjivost na nasilje, diskriminaciju i zlostavljanje.

Prinudni brak je brak u kome jedna i/ili obe strane nisu lično izrazile punu i slobodnu saglasnost za zajednicu. Dečji brak se smatra oblikom prinudnog braka, s obzirom da jedna i/ili obe strane nisu izrazile potpun, slobodan i informisan pristanak.

Opšte je poznato da dečji brak predstavlja kršenje prava deteta i ima nekoliko štetnih efekata na živote dece (uglavnom devojčica), uključujući rane i česte trudnoće, veći rizik od smrtnosti i morbiditeta majki, ograničeno donošenje odluka u porodičnim stvarima i napuštanje škole.¹⁸

¹⁶ <https://www.unescwa.org/sd-glossary/socio-economic-violence>

¹⁷ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

¹⁸ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

- Oko 40 miliona devojaka od 15 do 19 godina je trenutno udato ili u zajednici širom sveta.
- Svake godine, oko 12 miliona više devojaka će se udati pre nego što napune 18 godina – a od toga je 4 miliona mlađe od 15 godina.
- Procena: Dodatnih 2,5 miliona devojčica je u globalnom riziku od dečjih brakova između 2020. i 2025. godine, kao rezultat prijavljenih porasta svih vrsta rodno zasnovanog nasilja usled pandemije COVID-19.
- Do 2030. godine, procenjuje se da će 150 miliona devojčica izgubiti detinjstvo zbog dečjih brakova.

Izvor: <https://www.savethechildren.org/us/charity-stories/child-marriage-a-violation-of-child-rights>

Sakaćenje ženskih genitalnih organa (FGM) odnosi se na sve postupke koji uključuju delimično ili potpuno uklanjanje ženskih spoljašnjih genitalija ili druge povrede ženskih genitalnih organa iz nemedicinskih razloga. Najčešće se sprovodi na devojčicama između detinjstva i 15. godine.¹⁹ U svakom obliku u kome se praktikuje, FGM predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava devojčica i žena, uključujući njihova prava na zdravlje, bezbednost i dostojanstvo.

- Procenjuje se da je oko 200 miliona devojčica i žena širom sveta podvrgnuto nekom obliku sakaćenja ženskih genitalija (FGM) – mnoge pre 15. godine. Uprkos tome što je međunarodno priznato kao kršenje ljudskih prava, FGM i dalje postoji iz različitih razloga. Bez obzira gde i kako se izvodi, FGM izaziva ekstremne fizičke i psihičke povrede.

Izvor: <https://www.unicef.org/stories/what-you-need-know-about-female-genital-mutilation>

Trgovina ljudima/decom

„Trgovina ljudima je globalni zločin kojim se trguje ljudima i iskorišćavaju se za profit. Fizičko i seksualno zlostavljanje, ucene, emocionalne manipulacije i uklanjanje službenih dokumenata koriste trgovci ljudima da kontrolišu svoje žrtve. Eksploatacija se može odvijati u matičnoj zemlji žrtve, tokom migracije ili u stranoj zemlji. Trgovina ljudima ima mnogo oblika. Dok muškarci, žene i deca svih uzrasta i iz svih sredina mogu postati žrtve ovog zločina, žene su primarne mete, a devojčice se uglavnom trguju radi seksualne eksploatacije”.²⁰ Trgovina ljudima/decom može uključivati prinudni rad, ropstvo u porodici,

¹⁹ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

²⁰ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

trgovinu organima, dužničko ropstvo, regrutovanje dece kao dece vojnike, i/ili seksualnu trgovinu i prinudnu prostituciju.

- I devojčice i dečaci su podložni trgovini decom. Međutim, devojke su neproporcionalno ciljane i moraju da se nose sa doživotnim posledicama rodne nejednakosti i rodno zasnovanog nasilja.
- Često su devojke širom sveta prisiljene da napuste školu ili im je uskraćen pristup mogućnostima za ostvarivanje prihoda. Ova rezultujuća socijalna isključenost može zarobiti devojčice u krug ekstremnog siromaštva, kao i povećanu ranjivost na trgovinu ljudima i eksploataciju
- 2 puta je veća verovatnoća da će devojica biti prijavljena kao žrtva trgovine ljudima
- Devojčice se obično trguju radi prisilnih brakova i seksualnog ropstva
- 120 miliona devojaka širom sveta doživljava seksualnu eksploataciju

Izvor:

<https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

<https://www.savethechildren.org/us/charity-stories/child-trafficking-awareness>

Intimno-partnersko nasilje

„Nasilje intimnog partnera se odnosi na ponašanje intimnog partnera ili bivšeg partnera koje uzrokuje fizičku, seksualnu ili psihičku štetu, uključujući fizičku agresiju, seksualnu prinudu, psihičko zlostavljanje i kontrolna ponašanja. Ovo je jedan od najčešćih oblika nasilja koje doživljavaju žene širom sveta. Nasilje intimnog partnera je jedna od manifestacija nasilja u porodici. Nasilje u porodici je nasilje koje se dešava u privatnoj, porodičnoj sferi, uglavnom između osoba koje su povezane krvno ili intimno. Nasilje u porodici nije ograničeno samo na žene, na primer, ono takođe uključuje zlostavljanje dece i zlostavljanje starijih u sferi porodice.”²¹

Globalno, otprilike 1 od 5 devojčica u adolescentskom periodu je preživela nedavno intimno partnersko nasilje.

Izvor: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

²¹ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

KORENSKI UZROCI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Postoje brojni uzroci rodno zasnovanog nasilja, neki od njih su:

- Rodna nejednakost, rodni stereotipi i patrijarhalne kulture (nejednaki odnosi moći između žena i muškaraca)
- Sukobi, krize i raseljavanje
- Siromaštvo i drugi ekonomski izazovi
- Nedostatak pravne zaštite

Postoje različiti teorijski pristupi (ljudska prava, razvoj i rod). Integrisanje svih perspektiva u holistički pristup je od suštinskog značaja za adekvatno razumevanje uzroka rodno zasnovanog nasilja i efikasno kretanje ka njegovom eliminisanju.

MEĐUNARODNI I REGIONALNI DOKUMENTI RELEVANTNI ZA RODNA PITANJA

Postoji nekoliko značajnih međunarodnih i regionalnih instrumenata kao što su konvencije, deklaracije i platforme koji definišu rod, rodnu diskriminaciju, rodno zasnovano nasilje, navode različite oblike takvog nasilja i obezbeđuju zaštitne mere.

- Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979) jedan je od najvažnijih dokumenata za postizanje stvarne ravnopravnosti muškaraca i žena, koji služi kao osnova za eliminaciju rodno zasnovanog nasilja.
- Deklaracija Ujedinjenih nacija o eliminaciji nasilja nad ženama (1993) je prvi međunarodni instrument koji se posebno i eksplicitno bavi pitanjem nasilja nad ženama.
- Pekinška deklaracija i Platforma za akciju (1995) je univerzalni plan za osnaživanje žena i prevenciju i eliminaciju nasilja nad ženama.
- Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, poznata kao Istanbulska konvencija (2011), i mnoge druge.

POGLAVLJE II

UVOD I IZGRADNJA OSNOVA

Pre početka obuke, učesnici treba da se opuste, da se osećaju prijatno, saznaju jedni o drugima i nauče imena drugih. Facilitator mora brzo da im objasni da će na ovoj obuci učiti kroz vežbe i aktivnosti, a ne slušajući predavanja. Ako radite sa učesnicima koji se već poznaju, možda biste želeli da preskočite uvode i igre za učenje imena.

Ciljevi aktivnosti navedenih u ovom poglavlju su:

- Postavljanje pozitivne atmosfere za podsticanje aktivnog učešća u obuci.
- Uspostavljanje bezbednog okruženja za učesnike da otvoreno izraze svoja mišljenja, uverenja, lična iskustva ili emocije.
- Pojašnjavanje ciljeva, zadataka i logističkih detalja.
- Povezivanje sadržaja obuke sa specifičnim potrebama učesnika.

UVODNA AKTIVNOST

Pregled:

Uvodna aktivnost ima za cilj da olakša međusobno upoznavanje, upozna učesnike sa ciljevima obuke i promoviše izgradnju tima kroz aktivnosti kao što su igre imena, definisanje očekivanja i uspostavljanje osnovnih pravila za stvaranje pozitivnog i inkluzivnog okruženja za učenje.

Ciljevi:

- Međusobno upoznavanje učesnika i trenera
- Upoznavanje sa obukom i njenim ciljevima
- Timski rad

Vreme: 90 minuta (u zavisnosti od broja učesnika)

Uputstva:

Predloženi raspored uvodnih aktivnosti:

- Prezentacija
- Upoznavanje u parovima
- Pravila
- Očekivanja, nade i strahovi

PREZENTACIJA

Cilj:

- Kratki doček učesnika, zahvalnica i davanje ideje o prirodi obuke zasnovanoj na aktivnostima.

Vreme: 20 minuta

Materijali: Nije potreban

Uputstva:

- Započnite obuku uvođenjem facilitatora. Dozvolite učesnicima da kažu nekoliko reči o sebi.
- Učesnici će verovatno biti nervozni i zabrinuti zbog prirode i sadržaja obuke. Imaće verovatno mnogo pitanja. Uverite ih da će tokom dana na mnoga od ovih pitanja biti odgovoreno.
- Zahvalite ljudima što su došli i objasnite im da mlade ljude vidimo kao srce programa i da shvatamo da su oni nosioci promena.
- Zatim će facilitator predstaviti ciljeve obuke: razumevanje rodne ravnopravnosti, rodni uloga, rodno zasnovane diskriminacije, različitih manifestacija rodno zasnovane diskriminacije i nasilja i istraživanje strategija za sprečavanje njenog nastanka.
- Istaknite da cilj obuke nije usmeravanje učesnika ka određenom načinu razmišljanja. Facilitatori nemaju nameru da propisuju šta se smatra ispravnim ili pogrešnim. Umesto toga, cilj je da usmerava učesnike u istraživanju tema vezanih za rod, rodnu ravnopravnost i značaj podrške zajednice.
- Zatim će facilitator predstaviti predložene teme i dnevni red.

UVODNI PAROVI

Cilj:

- Pomoći učesnicima da saznaju više jedni o drugima, da uspostave atmosferu razigranosti i da ih podstaknu da razgovaraju sa celom grupom.

Vreme: 30-40 minuta (u zavisnosti od broja učesnika)

Materijali: Nije potreban poseban materijal.

Uputstva:

- Učesnici sede u krugu.
- Stavite ih u parove „A“ i „B“.
- Dajte im dva ili tri minuta da intervjuišu svoje partnere. Trebalo bi da saznaju ime svog partnera i jednu dobru stvar koja mu se nedavno dogodila.
- Zatim uvode svog partnera u grupu i imaju svako po jedan minut za to. Oni govore grupi ime svog partnera i dobru stvar koja se nedavno dogodila.

PRAVILA

Cilj:

- Osnažiti učesnike tako što će ih navesti da uspostave smernice za sprovođenje obuke. Da podstakne osećaj jednakog vlasništva nad obukom.

Vreme: 15 minuta

Materijali: flipčart papir i marker

Uputstva:

- Moramo da se dogovorimo oko nekoliko pravila kojih ćemo se pridržavati tokom obuke. Pravila treba napisati na tabli/flip čart papiru. Od učesnika se očekuje da predlože svoja pravila.
- Započnite tako što ćete zamoliti učesnike da sednu u krug.

- Zamolite ih da predlože pravila koja regulišu ponašanje i merenje vremena za obuku. Često će početi razmišljanjem o pravilima koja će upravljati njihovim ponašanjem. Ako ih ne ponude, možete predložiti smernice u vezi sa merenjem vremena, grubošću, agresivnošću, pušenjem i korišćenjem mobilnih telefona. Pokušajte da im ne stavljate reči u usta.
- Neka od pravila mogu biti: Isključite mobilne telefone; Poštujte vreme—počnite na vreme, završite na vreme; Poštujte druge učesnike i moderatore; Razgovarajte jedan po jedan; Čuvati poverljivost;
- Ohrabrite ih da predlože smernice koje regulišu ponašanje vas i drugih facilitatora. Učesnici od početka treba da osete da će se radionica zasnivati na dijalogu između jednakih.
- Dok učesnici daju predloge, prvo pitajte grupu da li se slažu sa idejom, a zatim da li se slažu sa formulacijom.
- Neki ljudi misle da pomaže stvaranje bolje atmosfere ako su pravila pozitivna, a ne negativna. Na primer, „Uvek moramo da govorimo ljubazno“ umesto „Bez psovanja“.
- Pitajte učesnike da li se slažu da se pridržavaju ovih osnovnih pravila.
- Postavite listu osnovnih pravila na zid u prostoriji za obuku.

OČEKIVANJA od obuke

Cilj:

- Da omogući učesnicima da podeli sve brige ili anksioznosti koje imaju o obuci. Takođe, da im se omogući da iznesu šta se nadaju da će postići na obuci.

Materijali: post-it beleške, po tri za svakog učesnika

Vreme: 20 min

Uputstva:

- Pitajte učesnike kako se osećaju. Ako je potrebno, objasnite da je prirodno da se osećaju uzbuđeno ili uznemireno na početku radionice. Recite im da želite da počnete tako što ćete saznati koje su nade i strahove doneli sa sobom. Recite im da će posao biti lakši ako svi budemo iskreni i otvoreni prema svojim osećanjima. Dajte svima tri mala papira ili tri lepljiva papirića.
- Zamolite ih da rade sami nekoliko trenutaka razmišljajući o svojim osećanjima.

- Zamolite ih da napišu svoje odgovore na sledeća pitanja: Šta očekujem od obuke?; Šta očekujem od sebe na obuci?; Šta očekujem od drugih na obuci? Ili možete koristiti druga tri pitanja: Šta bih voleo/la da se desi? Čime mogu da doprinesem obuci/grupi?
- Kada završe, treba da uzmete njihov papir/karticu. Možete ih staviti na zid i ohrabriti učesnike da šetaju čitajući ih, ili ih možete promešati i ponovo distribuirati i zamoliti učesnike da pročitaju šta im je dato.
- Na kraju obuke, pitajte učesnike da li su neka očekivanja već postignuta ili su se desila.

PRIČA IZA MOG IMENA

Pregled:

Ova aktivnost služi i kao ledolamac i kao vežba za izgradnju grupe. Pored toga, funkcioniše kao igra imena, omogućavajući učesnicima da se prisete imena jedni drugih kroz povezivanje sa pričom ili anegdotom.

Cilj:

- Bolje upoznavanje učesnika kroz zabavnu i pozitivnu grupnu atmosferu

Vreme: 30-40 min u zavisnosti od broja učesnika.

Materijali: nije potreban.

Pripreme: nije potrebna posebna priprema.

Uputstva:

- Zamolite učesnike da odvoji pet minuta da razmisle o svom imenu i priči iza njega. Možete objasniti da mogu da razmišljaju o tome kako im roditelji/staratelji daju ime, da li postoji neka posebna priča vezana za to, da li ima bilo kakav značaj za njihovu porodicu ili lični značaj. Da li je uobičajeno ime ili posebno ime u njihovoj zemlji ili zajednici.
- Posle zamolite svakog učesnika da podeli priču sa ostalima. Priča ne bi trebalo da prelazi 1 minut trajanja.
- Ako je grupa manja, prvo možete zamoliti učesnike da izaberu partnera (po mogućnosti osobu koja nije poznata) i da podele priču. Dajte oko 10 minuta za ovaj proces deljenja, a zatim zamolite svakog učesnika da podeli priču o svom partneru.

Ključne tačke diskusije za debriefing

Aktivnost se može koristiti bez debriefinga, ali se mogu koristiti sledeća pitanja ako želite diskusiju.

- Kako je bilo razmišljati o svom imenu i priči iza njega? Da li ste ikada ranije razmišljali o ovome?
- Kako je bilo učiti o tuđim pričama o imenima? Da li je bilo nešto iznenađujuće?
- Da ste u prilici, da li biste promenili ime i zašto?
- Da li ste uspeli da nađete kulturološke veze sa imenima drugih učesnika/nekakvih sličnih priča i situacija? Kakav je to osećaj?

KONCENTRIČNI KRUGOVI

Pregled:

Ova aktivnost je ledolamac/vežba izgradnje grupe. Olakšava razgovore i pruža osnovne informacije jednima o drugima.

Cilj:

- upoznavanje svakog od učesnika i stvaranje bezbedne i slobodne atmosfere

Vreme: 50-60 minuta

Materijali: Spisak izjava dostupnih u aneksu ove aktivnosti

Priprema: kopija liste izjava; pripremiti dupli krug stolica okrenutih licima prema drugoj strani, sa jednakim brojem stolica u oba kruga.

Uputstva:

- Postavite stolice u dva koncentrična kruga, tako da svaka stolica bude okrenuta ka stolici u drugom krugu (pogledajte ilustraciju). Broj stolica jednak je broju učesnika. Zamolite učesnike da sednu u dva kruga okrenuta jedan prema drugom.
- Objasnite da ćemo u prvom delu ove vežbe pokušati da upoznamo druge tako što ćemo razgovarati o nekim temama koje im voditelj predstavlja. Za svako pitanje u 2 minuta mogu dati odgovor, po 1 minut za svako pitanje. Voditelj će dati pitanja/izjave, meriti vreme, objaviti kada je prvi minut istekao i nakon dva minuta će zamoliti osobe u spoljašnjem krugu da se pomj+ere za jedno mesto ulevo.

- Pročitajte prvu izjavu i zamolite učesnike da pogledaju osobu ispred sebe i da svako po minut diskutuje o tome. Objavite kada istekne 1 minut.
- • Posle 2 minuta neka se osobe iz spoljašnjeg kruga pomere jednu stolicu udesno.
- • Sa novostvorenim parovima ponovite postupak: dajte izjavu, odmerite prvi minut, nakon 2 minuta zamolite spoljašnji krug da se pomeri.
- • Ponavljajte ovaj proces dok svi iskazi ne budu potpuni.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kakav je bio osećaj podeliti ovu informaciju sa svojim partnerima?
- Bez imenovanja osobe, šta je u vama izazvalo osećaj da ste saslušani?
- Da li je bilo nešto iznenađujuće ili novo za vas u razmeni?
- Na koja pitanja je bilo teže odgovoriti i zašto?
- Na koja pitanja ste rado odgovarali?
- Šta ste naučili iz ove aktivnosti?

Napomene za facilitatora:

Ova vežba je dobar izbor za one učesnike koji se na početku treninga osećaju prijatnije da razgovaraju samo sa jednom osobom na određenu temu, umesto da svoja razmišljanja dele sa celom grupom. Važno je uzeti u obzir da izbor pitanja za razgovor treba da bude prilagođen profilu ljudi u grupi. Potrebno je dati jasna uputstva za vremenski okvir kako bi oba učesnika imala priliku da govore u svakoj rotaciji.

Aneks za ovu aktivnost:

Koncentrični krugovi – pitanja/izjave

1. Podelite sa partnerom neke stvari koje su vam najvažnije u životu
2. Podelite sa partnerom mesto koje želite ponovo da posetite
3. Opišite događaj u svom životu koji je najviše uticao na vas
4. Ko je bila osoba koja je snažno uticala na vaš život?
5. Opišite svog omiljenog učitelja iz osnovne škole. Zašto je on/ona bio omiljeni?
6. Ko vam je bio najveći idol tokom odrastanja i zašto?
7. Opišite ideju o polnim razlikama koju ste dobili tokom odrastanja
8. Podelite sa partnerom predrasude o svom rodu koje vas uznemiravaju
9. Opišite predubeđenje o svom rodu za koje smatrate da se ne odnosi na vas
10. Opišite ideju/predrasudu koju ste imali o suprotnom rodu koja se pokazala pogrešnom. Kako se to promenilo?
11. Opišite jednu prednost koju biste imali kada biste pripadali suprotnom polu
12. Opišite vreme kada ste bili obeshrabreni da uradite nešto jer ste muškarac ili žena
13. Opišite trenutak kada ste bili svedok čina predrasuda prema nekome zbog njegovog/njenog roda. Kako ste reagovali?
14. Šta mislite, koji rod ima više privilegija u vašem društvu i zašto?

TRI DOGAĐAJA KOJA SU ME PODSTAKLA DA BUDEM DEO OVOG TRENINGA

Pregled:

Aktivnost uključuje individualno razmišljanje učesnika o događajima koji utiču na njihovo učešće u obuci o rodu, izražavanje svojih osećanja u vezi sa rešavanjem rodnih pitanja u grupi, nakon čega sledi diskusija o emocijama i potencijalnim pitanjima koja proističu iz aktivnosti.

Cilj:

- Ohrabriti učesnike da razmisle o ličnim motivima za pridruživanje treningu i podele osećanja o učešću u treningu za rodnu ravnopravnost i antidiskriminaciju.

Vreme: 40 minuta

Materijal: papiri i olovke za sve učesnike

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Zamolite učesnike da pojedinačno napišu tri događaja koji su uticali na to da budu deo obuke I ponudite im 10 minuta za to.
- Nakon toga zamolite učesnike da napišu kako se osećaju kada su deo grupe koja se bavi rodним pitanjima
- Nakon toga, facilitator poziva volontere da predstave šta su napisali.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali tokom aktivnosti?
- Da li su se nakon ove aktivnosti pojavila neka pitanja o kojima biste želeli više da razgovarate tokom treninga?

ŠTA VOLIM I NE VOLIM VEZANO ZA MESTO GDE ŽIVIM?

Pregled:

Ova aktivnost uključuje učesnike u deljenje nečega što im se posebno sviđa i ne sviđa u vezi sa mestom gde žive, podstičući diskusije o ličnim perspektivama prema zajednici koje su deo.

Cilj:

- Upoznavanje različitih konteksta iz kojih dolaze učesnici.
- Deljenje mišljenja o tome šta nam je važno u društvu u kome živimo.

Vreme: 60 minuta (u zavisnosti od broja učesnika)

Materijal: flipčart papir, markeri i komad papira I marker u boji za svakog učesnika

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Zadatak je da svako nacrtá nešto što mu se posebno ne sviđa u svom mestu/mestu gde živi (to može biti grad, opština, država). Uverite one koji nisu sigurni u crtanje da ovo nije umetnička vežba i da crtanje samo daje osnovu za njihovo mišljenje o stvarima. Dajte im pet minuta. Kada su crteži završeni, svaki učesnik objašnjava svoj crtež na plenarnoj sednici. Imaćete 1 minut po učesniku.
- Nakon toga, sledeći zadatak za učesnike je da nacrtaju nešto što im se posebno dopada vezano za život u svom mestu (grad, opština, država). Dajte im pet minuta i za ovo. Kada su crteži završeni, svaki učesnik objašnjava svoj crtež na plenarnoj sednici u trajanju od najviše 1 minut.
- Facilitator zapisuje svoje odgovore na flipčart papir i pokušava da sumira odgovore.

Ključne tačke diskusije za debriefing:

- Kako ste se osećali tokom aktivnosti?
- Da li je bilo lako razmišljati o stvarima koje najviše volite u vašem mestu?
- Da li je na vašem mestu bilo lako razmišljati o stvarima koje ne volite?

POGLAVLJE III

RODNO PITANJE, ULOGE MUŠKARACA I ŽENA U DRUŠTVU I RODNA RAVNOPRAVNOST

Društvo kreira i oblikuje očekivanja i uloge ljudi na osnovu njihovog roda, utičući na način života i mogućnosti za muškarce i žene. Razgovor o rodnoj ravnopravnosti je ključni aspekt u savremenom društvu. Jedan od ciljeva borbe za ravnopravnost je izbjegavanje diskriminacije i omogućavanje jednakih mogućnosti za sve, bez obzira na rod.

Muškarci i žene imaju pravo na jednake mogućnosti i poštovanje u različitim oblastima kao što su obrazovanje, zapošljavanje, politika i porodica. Jednakost takođe uključuje eliminisanje stereotipa i predrasuda vezanih za rod, kao i poštovanje individualnih izbora.

Podstiče se izgradnja svesti i podrške rodnoj ravnopravnosti, uključujući jednake mogućnosti za profesionalno napredovanje, pravo na donošenje odluka o svom telu i zdravlju, kao i balansiranje odgovornosti u porodici između muškaraca i žena.

Važno je raditi na stvaranju društva u kome se muškarci i žene tretiraju jednako i gde svako može da učestvuje u oblikovanju zajednice, bez obzira na rod.

Neki od ciljeva ovog poglavlja su: podizanje svesti o postojećoj diskriminaciji na osnovu roda i međusobnoj povezanosti diskriminacije žena i muškaraca, preispitivanje društveno unapred određenih uloga, prepoznavanje sopstvene odgovornosti u održavanju unapred određenih uloga, osnaživanje za delovanje ka promenama, itd.

POL, ROD I RODNE ULOGE

Pregled:

Aktivnost uključuje upoznavanje učesnika sa pojmovima roda i pola, razlikovanje između njih i osnaživanje da prepoznaju karakteristike koje se pripisuju muškarcima i ženama kao biološke ili društveno određene.

Cilj:

- Omogućiti učesnicima da upoznaju pojam roda, da definišu pojam roda i pola i da naprave razliku između oba pojma
- Osnažiti učesnike da razlikuju koje su karakteristike koje se pripisuju muškarcima ili ženama biološke, a koje društveno određene.

Vreme: 45 minuta

Materijali: flipčart papiri i markeri

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Uvodni deo: Facilitator pita učesnike: kako prepoznajete da li je neko muškarac ili žena? Da li se to zasniva na njihovom ponašanju, odevanju, frizuri...? Dozvolite učesnicima da slobodno komentarišu.
- Nakon brejnstorminga podelite učesnike u grupe u zavisnosti od broja učesnika. Preporučljivo je da po grupi bude 4-5 učesnika. Objasnite im da će da razgovaraju o temi „Rod“ (šta društvo misli da znači biti muškarac ili žena). Svaka od grupa treba da napravi spisak reči koje su najčešće povezane sa muškarcem ili ženom. Svaka grupa će imati 5 minuta da napravi spisak reči za „muškarac“ i još 5 minuta za listu reči za „ženu“.
- Dok učesnici rade na zadatku, facilitator na flipčart tabli treba da napravi dve kolone i iznad jedne napiše muški, a iznad druge ženski. Napravite još dve kolone ispod svake reči i označite jednu „biološka“, a drugu „društvena“.

Ženski		Muški	
Biološka	Društvena	Biološka	Društvena

- Nakon toga, zamolite svaku grupu da pročita pojmove/reči sa spiskova.
- Dok se čitaju uslovi, facilitator treba da pita članove grupe:
 - Koje karakteristike povezujete sa muškim? Da li su ove karakteristike biološki ili društveno određene?
- Ako su neke karakteristike označene kao biološke, ali su društveno određene pitajte: Ako dečak ili muškarac ne poseduje ovu osobinu, da li to znači da nije muško?

- Uradite ovo sa svim grupama dok ih sve ne unesete u karakteristike kolone muškog. Na primer, najčešće su to reči koje asociraju na muškarca: fizički jak, bez emocionalnog, finansijski uspešan i stabilan, glava porodice...
- Ponovite ovaj proces za karakteristike povezane sa ženama. Najčešći primeri reči su: brižna, tiha, pričljiva, komunikativna, odgovorna za vaspitanje dece...
- Ostavite 10 minuta za grupnu diskusiju. Neke karakteristike muškaraca i žena su biološke (npr. u pubertetu se menjaju samo muški glasovi, samo žene mogu da rađaju i doje). Većina karakteristika je društveno determinisana.
- Društveno određene uloge muškaraca i žena nazivaju se rodnim ulogama.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Pitajte grupu da li su već čuli za ovaj koncept.
- Pitajte ih da li se slažu sa svim aspektima kako žene treba da se ponašaju u životu. A kako treba da se ponašaju muškarci? Šta mislite da znači „rodna ravnopravnost“?
- Pitajte grupu ko utiče na stvaranje rodnih uloga tokom vaspitanja
- Koje su biološke odrednice muškog i ženskog pola?
- Šta se obično smatra očekivanom karakteristikom ili ponašanjem za dečake/muškarce, a šta za devojčice/žene?

Napomene za facilitatora: U zavisnosti od atmosfere u grupi, ova aktivnost se može razviti u dodatnu diskusiju o najčešće korišćenim izjavama o polu i rodu, koje mogu poslužiti kao osnova za razvoj stereotipa i predrasuda ili njihovo jačanje. Facilitator traži od učesnika da odrede koje od sledećih izjava se odnose na rod, a koje se odnose na pol i otvore diskusiju o tome.

- Žena vodi decu u šetnju. (rod)
- Žena nosi bebu u stomaku. (pol)
- Muškarac ne sme da plače. (rod)
- Muškarac ima dubok glas. (pol)
- Muškarac ne nosi pantalone crvene boje. (rod)
- Žena hrani/brine o bebi. (pol)

- Žena kuva ručak. (rod)
- Devojčice su nežne, dečaci čvrsti (rod)
- Većina radnika na gradilištu su muškarci (rod)
- Muški glasovi pucaju u pubertetu, ženski ne (rod)

VEŽBA „AUTOBUS”

Pregled:

Ovo je aktivnost u kojoj će učesnici biti angažovani u igranju uloga (na dobrovoljnoj osnovi) kako bi predstavili trenutke različitog ponašanja muškaraca i žena prilikom korišćenja javnog prevoza. Ova aktivnost će predstaviti očekivane i prihvaćene modele ponašanja muškaraca i žena u svakom društvu.

Cilj:

- Omogućiti učesnicima da razmišljaju o društveno određenim ulogama

Vreme: 45 minuta

Materijali: pet stolica

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Pet stolica je postavljeno jedna pored druge (kao sedišta u javnom prevozu), vidljive su celoj grupi. Druga i četvrta stolica rezervisane su za ženske osobe, dok su preostale tri za muške. Od tri muškarca volontera se traži da zamisle da su u javnom prevozu, tačnije autobusu. Oni su upućeni da sednu na stolice (prva, treća i peta) i zauzmu tipične muške poze. Zatim se od dve žene traži da se pridruže sceni, sednu i zauzmu tipične ženske poze. Od posmatrača se traži da čute i ako je potrebno, vode beleške. Scena je ostavljena da se odvija dovoljno dugo da se glumci osećaju neprijatno i započnu interakciju, omogućavajući joj da se razvije u kratkom periodu (2-3 minuta).
- Jedan od tri volontera je zamoljen da sedne u plenumu, a traži se još jedna volonterka iz grupe. Glumci dobijaju zadatak da preuzmu uloge suprotnog pola. Od njih se traži da sednu u odgovarajuće stolice tako da prvo žene zauzmu tipične muške, a zatim muškarci ženske poze. Scena može da se odvija nekoliko minuta da bi se razvila interakcija. Mole se posmatrači da komentarišu ono što primećuju i uporede trenutno stanje sa prethodnim. Učesnici se ispituju o njihovom iskustvu u ulozi/ulogama.

Ključne tačke diskusije za debriefing:

- Kako ste se osećali dok ste bili u ulozi?
- Šta ste primetili?
- Šta možemo naučiti iz ove vežbe?

ASOCIJACIJE REČIMA NA ŽENE I MUŠKARCE

Pregled:

Kroz individualni rad i rad u parovima, učesnici će izneti svoje stavove o tome šta su glavne asocijacije rečima u njihovoj sredini/kulturi na „muškarce“ i „žene“.

Cilj:

- Senzibilizacija učesnika na rodne razlike i sličnosti.

Vreme: 45 minuta

Materijali: flipčart papiri, A4 prazan papir, markeri

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Podelite učesnike u dve mešovite grupe. Svi učesnici u obe grupe dobijaju po dva lista papira. Imaju 5 minuta da zapišu svoje prve odgovore/asocijacije rečima na zadatu temu. Prva tema je: Koje vam asocijacije rečima padaju na pamet kada čujete reč „Muškarac“? I "Kakvi su muškarci?" Zatim se listovi papira sakupljaju i postavljaju na tablu.
- Zatim ide sledeća tema: Koje vam asocijacije rečima padaju na pamet kada čujete reč „Žena“. "Kakve su žene?" Kada su svi listovi postavljeni na table, facilitator čita date odgovore. Učesnicima se nudi mogućnost da dodaju još nešto ako žele.
- Učesnici se podstiču da se uključe u diskusiju tako što će odgovoriti na neka od sledećih pitanja: Šta mislite o ovim zapisima?; Odakle oni dolaze?; Šta za vas znači jednakost?; Šta ravnopravnost znači za vas?; Možete li dati primere jednakosti i ravnopravnosti? Verujete li da se ona može postići u vašem okruženju?;

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali tokom vežbe?
- Koliko ste cenzurirali sami sebe? Koliko ste iznenađeni sa onim što ste napisali?
- Odakle su ove asocijacije rečima došle? Koliko ove asocijacije imaju veze sa predrasudama?
- Da li ste bili svedoci izraženih negativnih stavova prema ženama/devojčicama u svom okruženju?
- Kako bi bilo ženama da su usvojile rodne karakteristike koje se tradicionalno vezuju za muškarce? Da li bi bilo teško ili lako? Kako bi bilo muškarcima kada bi usvojili rodne karakteristike koje se tradicionalno pripisuju ženama?
- Da li su muškarci i žene vaspitani na isti način? Zašto ili zašto ne? Koje karakteristike koje se pripisuju ženama i muškarcima naše društvo vrednuje kao pozitivne ili negativne?
- Da li vas je ova vežba inspirisala na razmišljanje o rodnim stereotipima?
- Šta smo naučili iz ove aktivnosti?
- Postoji li nešto što možemo primeniti na sopstvene živote ili odnose?

KAKO IZGLEDA BITI IDEALAN MUŠKARAC I IDEALNA ŽENA?

Pregled:

Aktivnost je takva da učesnici određuju očekivanja za idealnog muškarca i ženu, podstičući diskusiju o društvenim rodnim normama, stereotipima i uticaju ovih očekivanja na pojedince, nakon čega sledi razmišljanje o ličnim utiscima i povezanosti sa širim društvenim stavovima.

Cilj:

- istražiti i razmisliti o društvenim rodnim normama i stereotipima prema očekivanjima od idealnog muškarca i žene

Vreme: 50-60 minuta

Materijal: flipčart papiri i marker

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Podeliti učesnike na 4 grupe i ponuditi im 20 minuta da diskutuju u malim grupama i napišu na flipčart papiru kakva su očekivanja od jednog idealnog muškarca i žene.
- Kada je proces završen, facilitator traži od po jednog predstavnika svake grupe da pročita/objasni o čemu su diskutovali u grupama i koja očekivanja imaju od idealnog muškarca i idealne žene. Zatim sledi diskusija sa pitanjima: Kako se idealan muškarac nosi sa ovim očekivanjima? Kako se idealna žena nosi sa ovim očekivanjima?
- Odakle saznajemo o tim očekivanjima o ženama i muškarcima? Da li su ova očekivanja ista u svakoj zemlji/regionu? Da li primećujete da ljudi razbijaju ove uloge i da su i dalje srećni/uspešni/ostvareni? Da li se ovaj portret uklapa u stereotipnu sliku muškarca i žene koja postoji u društvu?

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kakve utiske imate nakon ove vežbe?
- Kako se osećate kada vidite sva očekivanja od idealnih žena i idealnih muškaraca?
- Na šta vas podseća ova vežba?

BAROMETAR

Pregled:

Učesnici se uključuju u aktivnost „Barometar“, koristeći izjave vezane za rodna pitanja kako bi se fizički pozicionirali u prostoriji. Kroz diskusije i pitanja za debriefing, vežba ima za cilj da senzibilizira učesnike na rodno zasnovanu diskriminaciju, podstičući ih da razumeju različite perspektive. Date izjave se odnose na različita uverenja vezana za rod, podstičući istraživanje društvenih stavova i predrasuda.

Cilj:

- Senzibilizacija o rodnim pitanjima i rodno zasnovanoj diskriminaciji

Materijali: A4 papir, olovke, papir u boji, 2-3 markera, lista izjava (pogledajte aktivnost u aneksu).

Priprema: Pripremiti jedan papir sa „Slažem se“ i staviti ga na kraj prostorije, a jedan papir sa natpisom „Ne slažem se“ staviti u drugi kraj prostorije. Odštampati listu izjava.

Uputstva:

1. Na dva različita kraja prostorije se stave izjave „Slažem se” i „Ne slažem se”. Facilitator čita izjave, a učesnici biraju na kojoj strani prostorije će stajati, što predstavlja njihovo slaganje ili neslaganje sa izjavom. Planirajte oko 5 minuta za diskusiju vezano za svaku izjavu.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali tokom ove sesije?
- Ima li nešto što niste rekli, a želite da podelite?

Napomene za facilitatora:

Ova metoda se zove "barometar". U prostoriji su definisana dva ekstrema, na primer: jedan zid predstavlja jedan ekstrem – maksimalno slaganje sa tvrdnjom, dok suprotni zid predstavlja suprotni ekstrem – maksimalno neslaganje sa tvrdnjom. Dodatno, parče papira sa „Slažem se” stavlja se na jedan kraj sobe i „Ne slažem se” na drugi kraj. Postoji niz pozicija između ove dve krajnosti. Voditelj čita prvu tvrdnju, a učesnici stoje na mestu na „barometru” koje odražava njihovo mišljenje, odnosno slaganje ili neslaganje sa tvrdnjom. Zatim nekoliko učesnika objašnjava zašto su zauzeli taj stav. Objašnjenja mogu da se kreću od jednog do drugog kraja barometra, ali smer kretanja (od Slažem se do Ne slažem se i obrnuto) može da se menja od izjave do izjave. Zatim vežba ide na sledeću izjavu.

Važna smernica je da se ne fokusirate na ono što su drugi rekli, već da artikulirate sopstvene misli bez izražavanja slaganja ili neslaganja sa drugima u barometru. Osoba koja vodi vežbu ne postavlja pitanja niti ulazi u dijalog sa drugima. Cilj korišćenja ove metode nije traženje tačnog odgovora već razmena mišljenja i shvatanje da naizgled bliske pozicije mogu imati suštinski različite temelje, dok naizgled različiti stavovi mogu imati usko ukorenjene osnove. Razumevanje drugih je ključno za uspostavljanje i bliskosti i razlika.

Barometar se obično ne moderira i govorniku se ne postavljaju dodatna pitanja. Ako neko u barometru počne da izražava slaganje ili neslaganje sa nečim što je rekla druga osoba, treba ga zaustaviti i podsetiti na pravilo da se izražava samo sopstveno mišljenje. U suprotnom, to stvara potrebu za diskusijom, koju je nemoguće voditi u postavci barometra, i ljudi počinju da se gledaju (što je osnovna pozicija komunikacije).

Aneks za ovu aktivnost:

Spisak izjava:

- Muškarci imaju više radnog iskustva.
- Pravi muškarci ne idu na porodiljsko odsustvo.
- Muškarci su pogodniji za poslovno vođstvo.
- Za vaspitanje dece su majke važnije od očeva.
- Žene treba da uzmu prezime muža.
- Žene su „žrtve“ porodice.
- Kćerke više brinu o roditeljima nego sinovi.
- Žena orijentisana na karijeru nije posvećena majka.
- Muškarci imaju pravo da zahtevaju seks od svojih žena kad god žele.
- Žene imaju pravo da zahtevaju seks od svojih muževa kad god žele.
- Žene imaju pravo da kažu „ne“ ako ne žele da imaju seks sa svojim mužem.

OBUCI LUTKU

Pregled:

U aktivnosti „Obuci lutku“, učesnici su podeljeni u grupe kako bi dizajnirali muške i ženske lutke, dodelili im imena, godine, aktivnosti i teme razgovora kako bi se suprotstavili rodno zasnovanim stereotipima i promovisali različitost. Debriefing uključuje diskusije o izvorima njihovih pretpostavki i refleksivno istraživanje rodni stereotipa generisanjem primera za lutke.

Cilj:

- Prepoznavanje rodno zasnovanih stereotipa i podrška poštovanju različitosti.

Vreme: 50 minuta

Materijal: flipčart papiri i marker u boji

Priprema: nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Učesnici su podeljeni u četiri grupe (može se koristiti drugačije pravilo za podelu grupa). Oni će dizajnirati (nacrtati i obući) mušku i žensku lutku. Nakon crtanja lutaka, grupe moraju svakoj lutki dati ime, odrediti uzrast, (između 18-29 godina) odrediti 3 aktivnosti (šta lutke vole da rade u slobodno vreme?) i 3 teme za razgovor (šta rade? najviše vole da pričaju?) – Dajte im 20 minuta.
- Posle grupnog rada, pitajte ih da u grupi prezentuju ono što su radili u manjim grupama.

Ključne tačke diskusije za debriefing:

- Kako ste znali šta da obučete kojoj lutki?
- Kako ste znali šta lutke najviše vole da kažu/rade?
- Odakle vam ove informacije?
- Da li poznajete nekoga ko se oblači drugačije od društveno očekivanih normi, i da li su oni (ona/on) zbog toga bili etiketirani?"

Napomena za facilitatora:

Možete postaviti jedno dodatno pitanje celoj grupi tražeći od njih da daju predloge: „Ako ste dobro razumeli šta je rodni stereotip, hajde da sada u grupama napišemo tri rodna stereotipa za lutke” (kako bismo proverili koliko su razumeli šta su rodni stereotipi). – 15 min

ULOGA ŽENA I MUŠKARACA U DRUŠTVU

Pregled:

U aktivnosti „Uloga žena i muškaraca u društvu“ učesnici se bave individualnim i radom u parovima, brzo zapisuju svoja početna razmišljanja o ulogama žena i muškaraca, nakon čega sledi plenumska diskusija u kojoj se istražuju uočeni obrasci, međusobne zavisnosti i odrednice rodnih uloga u društvu.

Cilj:

- ispitati i razgovarati o društvenim rodnim ulogama, međusobnim zavisnostima i determinantama rodnih uloga u društvu

Vreme: 30–40 minuta

Materijali: samolepljivi papir I olovka za svakog učesnika, flipčart papiri I marker

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Podelite nalepnice u dve boje učesnicima i zadatak je da brzo zapišu prve odgovore koji im padaju na pamet na pitanja: Koja je uloga žene u društvu?; Koja je uloga muškaraca u društvu? Odgovor na prvo pitanje treba da se napiše na stikeru jedne boje, a odgovor na drugo pitanje na stikeru druge boje.
- Postavlja se prvo pitanje, nakon jednog minuta skupljaju se napisani listovi i postavlja se sledeće pitanje. Na table/flipčart papirima naslovljenim ovim pitanjima, na levoj strani su postavljeni listovi jedne boje, a na desnoj strani listovi druge boje. Zatim se svi učesnici pozivaju da pogledaju šta je napisano.

Ključne tačke diskusije za debriefing:

- Šta vam je važno ili zanimljivo u vezi sa ovim listovima?
- Kakvu međusobnu zavisnost/odnos vidite između uloga rodova u društvu?
- Ko/šta određuje ulogu žena i muškaraca u društvu?

KUTIJA

Pregled:

Učesnici se angažuju u ovoj aktivnosti gde mešovite grupe ispituju kulturološka uverenja o tome kako je biti muškarac/dečak ili žena/devojčica, opisuju rodne uloge i identifikuju izazove vezane za stereotipe ili nejednakosti kreirajući simbolične kutije koje predstavljaju društvena očekivanja, poruke primljene tokom odrastanja i pozive sa kojima se suočavaju kada istupe iz tih normi, praćeno stvaranjem zajedničkih simbola za 'prave muškarce' i 'prave žene' kako bi se naglasila rodna ravnopravnost i paritet.

Cilj:

- Opisati rodne uloge i za muškarce/dečake i za žene/devojčice
- Identifikovati izazove sa kojima se dečaci i devojčice suočavaju zbog rodnih stereotipa ili nejednakosti.

Vreme: 60–70 minuta

Materijali: flipčart papiri, markeri

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Podelite učesnike u dve grupe i dodelite svakoj grupi po 30 minuta. Grupe treba da budu mešovite. Obe grupe dobijaju flipčart papir na kome je u sredini nacrtan pravougaonik koji simbolizuje „kutiju“ u koju okolina pokušava da nas „spakuje“. Muška grupa treba da upiše u kvadratić poruke koje dečaci dobijaju tokom svog odrastanja, a koje imaju značaj, kao što je „Budi pravi muškarac (budi muško)!“, dok ženska grupa ispisuje poruke koje devojke dobijaju tokom svog odrastanja, a koje imaju značenje: "Budi prava žena (budi ženstvena)!"
- Takođe, na levoj strani nacrtane kutije ispisuju poruke i pozive koje su primili kada su pokušali da izađu iz postojeće kutije, a na desnoj strani upisuju imena kojima su u tom slučaju nazivani.
- Nakon toga, grupe treba da naprave simbol za „prave muškarce“ i „prave žene“ na osnovu poruka koje su primile tokom svog odrastanja.
- Učesnici u grupi treba da naprave jednu kutiju. Zajednička kutija koja će simbolizovati rodnu ravnopravnost i takođe stvoriti zajednički simbol koji predstavlja rodni paritet."
- Nakon toga sledi prezentacija rada ovih grupa na plenumu. Svaka grupa će imati 10 minuta za prezentaciju. Nakon svake prezentacije, ostali učesnici mogu postaviti dodatna pitanja ili dati komentare.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako se osećate nakon vežbi s obzirom da su kreirane poruke koje simbolizuju rodnu ravnopravnost?
- Kako vam je bilo da se prisećate ovih poruka?
- Ko nam šalje ove poruke, odakle dolaze?
- Koje su sličnosti i razlike između ove dve kutije, poruke i imena?

ŽENSKI I MUŠKI DNEVNI RASPOREDI

Pregled:

U okviru ove aktivnosti, učesnici će istraživati i diskutovati o rodnim ulogama, tradicionalnim aktivnostima i izazovima vezanim za rodne stereotipe, koristeći rasporede kreirane u grupama kako bi istakli razlike u svakodnevnom životu muškaraca i žena.

Cilj:

- Objasnite vrstu posla koji tradicionalno obavljaju muškarci i žene.
- Identifikujte izazove sa kojima se suočavaju žene i muškarci zbog rodnih stereotipa i nejednakosti.

Vreme: 50 minuta

Materijal: flipčart papiri, marker

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Zamolite učesnike da razmisle o tome kako većina žena i muškaraca u njihovom okruženju provodi svoje vreme, šta rade svaki dan (npr. posao, kućni poslovi), svake nedelje (npr. odlazak na pijacu) ili ređe (na primer, putovanje u grad/selo, poseta prijateljima).
- Podelite učesnike u četiri grupe i zamolite ih da naprave rasporede koji pokazuju šta većina žena i muškaraca u njihovom okruženju radi svaki dan. Prva i druga grupa će kreirati raspored za žene, a treća i četvrta grupa će kreirati raspored za muškarce. Dajte im 20 minuta za ovo.
- Ponovo okupite grupe da uporedite rasporede.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Da li postoje razlike u rasporedu žena i muškaraca u sledećem: posao, obaveze, slobodno vreme i učenje?
- Mislite li da žene i muškarci imaju jednake obaveze?
- Da li postoje aktivnosti koje biste želeli da promenite?
- Da li postoje načini na koje žene i muškarci mogu da pomognu jedni drugima u svakodnevnom životu? Dajte primere.

- Zašto mislimo da žene treba da rade samo neke stvari, a muškarci samo neke? (Kultura, tradicija o rodnim ulogama.)

- Šta smo naučili iz ove aktivnosti? (Dečaci i devojčice – i muškarci i žene – mogu da urade većinu stvari na ovom svetu.)

ROD I AKTIVNOST SVESTI O RESURSIMA

Pregled:

U ovoj aktivnosti, cilj je da se učesnici upoznaju sa načinom na koji rod može uticati na pristup resursima i donošenje odluka. Oni će identifikovati različite vrste resursa, diskutovati o finansijskom pristupu u grupama i razmišljati o važnosti pravedne podele resursa unutar porodica. Sesija se završava saopštavanjem, istraživanjem misli i zaključaka učesnika.

Cilj:

- Shvatiti da bi rod pojedinca potencijalno mogao imati negativne implikacije na njihovu sposobnost pristupa resursima i angažovanja u procesima donošenja odluka.

Vreme: 70 minuta

Materijali: flipčart papir i markeri u boji za svaku od tri grupe.

Priprema: Nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Započnite vežbu tako što ćete pitati učesnike: „Koji resursi su vam dostupni u vašem životu?“ Podstaknite identifikaciju primera u okviru sledećih kategorija: • Finansijski resursi, poput novca; • Neekonomski resursi, koji obuhvataju vreme, vodu, hranu ili prirodne resurse; • Resursi zajednice, uključujući škole, biblioteke, prodavnice, porodicu, prijatelje, komšije i druge.

Nacrtajte tri kolone na flipčartu i upišite termine kao zaglavlja kolona. Zapišite zajedničke informacije od učesnika u skladu sa terminima u koloni. Planirajte oko 10 minuta za ovo.

- Nakon toga, podelite učesnike u četiri grupe i objasnite im da treba da diskutuju u okviru grupe kako bi stekli međusobne perspektive o finansijskom pristupu kod kuće i u zajednici. Imaće 20 minuta za grupni rad i treba da diskutuju o sledećim pitanjima: - Ko donosi finansijske odluke kod kuće?; - Ko je obično zadužen za upravljanje resursima kod kuće?; - Da li su muškarci i žene podjednako uključeni u upravljanje novcem kod kuće?

- Nakon toga ponovo okupite grupe. Zamolite učesnike da predstave o čemu su razgovarali u grupama i do kakvih su percepcija došli postavljenim pitanjima. Svaka grupa će imati 5 minuta za prezentaciju.
- Kada učesnici podele ono o čemu su razgovarali, nastavite diskusiju postavljajući im sledeća pitanja: Zašto je važno da porodice imaju uravnotežen pristup resursima u okviru domaćinstva?; Koji problemi mogu nastati ako samo jedna osoba u porodici ima kontrolu nad svim resursima? Planirajte oko 5-10 minuta za ovaj deo.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali tokom vežbe? Da li vas vežba inspiriše da razmišljate o stvarima o kojima ranije niste razmišljali?
- Da li znate primere kako nečiji rod može da spreči da ima pun ili ispravan pristup resursima u kući?
- Šta možemo zaključiti iz ove vežbe?

KULA MOĆI

Pregled:

Ova aktivnost počinje podsticajem učesnika da razmisle o dinamici moći u svojim porodicama kroz niz pitanja, nakon čega sledi grupna vežba u kojoj se učesnicima dodeljuju uloge u porodičnoj hijerarhiji i raspoređuju se u skladu sa tim kako bi prikazali distribuciju moći, što dovodi do diskusije o pravičnosti i potencijalu akcije za rešavanje rodno zasnovanih neravnoteža moći u domovima i zajednicama.

Cilj:

- Identifikujte ko donosi većinu finansijskih odluka i upravlja resursima u svom domaćinstvu.
- Prepoznajte da nečiji rod može negativno uticati na njihov pristup resursima i učešće u donošenju odluka.

Vreme: 45 minuta

Materijal: nije potreban poseban materijal.

Priprema: Odštampati "Kulu moći flipčart" (dostupna u aneksu ovoj aktivnosti)

Uputstva:

- Započnite aktivnost tako što ćete učesnicima postaviti sledeća pitanja:
 - o Ko je najmoćnija osoba u vašoj porodici? Koji su znaci ovoga?
 - o Ko je druga najmoćnija osoba? • I nakon toga?;
 - o Ko ima najmanju moć?;
 - o Da li postoji veza između roda i moći i uticaja u vašoj porodici? Kako?
 - o Koji je dokaz da neko u porodici ima moć?
- Ako ne ponude odgovor, sugerišite da je pristup resursima jedan znak, a da su uticaj i autoritet drugi. Drugim rečima: da li u diskusiji postoji neko čije mišljenje ili argument imaju veću težinu od nekog drugog? Objasnite da vrlo često, što je veći pristup neke osobe resursima, to više uticaja ta osoba ima. Iznos koji neko doprinosi kućnom budžetu takođe može uticati na njegovu moć i uticaj.
- Zamolite učesnike da formiraju grupe od po sedam osoba i odbrojite svaku osobu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 tako da svako ima broj. Zamolite učesnike da slušaju dok vi čitate ulogu za svaki broj sa pripremljenog flipčarta (pogledajte dodatak ovoj aktivnosti). Uverite se da svako razume svoju ulogu. Ako je potrebno, ponovo pročitajte sedam članova porodice.
- Sada zamolite učesnike u svakoj grupi da stanu u red sa rukama naslonjenim na ramena osobe ispred njih. Najmoćnija osoba treba da bude na čelu. Najmanje moćna osoba treba da bude na kraju reda. Svi ljudi između takođe treba da budu raspoređeni po redu moći.
- Dajte učesnicima u svakoj grupi nekoliko minuta da formiraju svoje redove. Zatim zamolite učesnike u svakoj liniji da se 'predstave', počevši od osobe na čelu reda i završavajući sa osobom na kraju reda.
- Postavite učesnicima koji posmatraju u publici sledeća pitanja:
 - o Ko je imao više obrazovanja: broj 5 ili broj 7? (Odgovor: Imali su isti nivo obrazovanja, oboje su napustili školu sa 10 godina); •
 - o Ko više doprinosi domaćinstvu: broj 5 ili broj 7? (Odgovor: Oni podjednako doprinose. Broj 5 radi sa ocem u polju. Broj 7 radi i u kući i na njivi. Obojica rade puno radno vreme za dobrobit porodice).

o Ko od ova dva ima veći uticaj: broj 5 ili broj 7? U porodičnoj raspravi, čije mišljenje ima veću težinu? Da li je to pošteno?

o Šta je sa brojem 2? Da li ga/ju je viši nivo obrazovanja podigao iznad brojeva 5 ili 7?

o Ako je broj 5 ispred broja 7 u redu, pitajte učesnike: o Da li mislite da je ovo pošteno?

o Šta možete učiniti da poboljšate situaciju i osigurate da glasovi vaših sestara imaju istu težinu kao i vaši kod kuće? (Predloženi odgovori: Slušajte ih s poštovanjem, pokažite drugima da njihove stavove shvatate ozbiljno, dajte im prostora da doprinesu diskusijama)

- Sada obavestite učesnike da ćete još jednom igrati igru. Ovaj put, broj 7 ima drugačiju ulogu kao ispod.
- Broj 7: nove informacije - Vi ste devojka od 17 godina. Napustila si školu sa 10 godina. Svaki dan provodiš mnogo vremena pomažući majci u kući, a ponekad i ocu u polju. Prošle godine si takođe uspela da pokreneš malu delatnost koja donosi prihod. Sada redovno doprinosiš značajnim iznosom kućnom budžetu.
- Zamolite grupu da ponovo formira liniju.
- Pitajte ih da li se promenila pozicija broja 7. Pitajte ih: „Ako jeste, zašto? Ako ne, zašto ne?“ Ponovo postavite sledeća pitanja dečacima u grupi: • Da li mislite da je ovo pošteno? • Šta možete da uradite da poboljšate situaciju i obezbedite da glasovi vaših sestara imaju istu težinu kao i vaši kod kuće? (Predloženi odgovori: Slušajte ih s poštovanjem, pokažite drugima da njihove stavove shvatate ozbiljno, dajte im prostor da doprinesu diskusijama).
- Na kraju, zamolite učesnike da se vrate u krug radi razgovora.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali tokom vežbe?
- Koje korake možemo preduzeti kao pojedinci, unutar svojih domova, da se ova situacija ostvari?
- Koje korake možemo preduzeti kao pojedinci u našim zajednicama da se ova situacija ostvari?

Aneks za ovu aktivnost:

Kula moći flipčart

- o Broj 1: Ti si najmlađa devojčica u porodici. Još si u osnovnoj školi.
- o Broj 2: Drugi si najmlađi u porodici. Imaš 15 godina i još si u školi. Kada si bio mali, tvoji nastavnici su prepoznali da si veoma bistar. Lokalna časna sestra je našla način da ti plati školarinu kako bi mogao da ostaneš u školi.
- o Broj 3: Ti si majka.
- o Broj 4: Ti si otac. Imaš malu farmu.
- o Broj 5: Ti si najstariji sin. Napustio si školu sa 10 godina i od tada pomažeš ocu u polju.
- o Broj 6: Ti si najmlađi sin. Još si u osnovnoj školi.
- o Broj 7: Ti si devojka od 17 godina. Napustila si školu sa 10 godina. Ceo dan provodiš pomažući majci u kući, a ponekad pomažeš ocu u polju.

POGLAVLJE IV

RODNO ZASNOVANA DISKRIMINACIJA I NASILJE I RAZLIČITI TIPOVI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Rodno zasnovana diskriminacija se odnosi na nepravedan ili nejednak tretman pojedinaca na osnovu njihovog roda. Javlja se kada se pojedinci tretiraju drugačije ili se suočavaju sa uskraćivanjima zbog društvenih očekivanja, stereotipa ili normi povezanih s tim što su muškarci ili žene. Ovaj oblik diskriminacije pogađa ljude svih rodova, ali je često dominantiji prema ženama i onima koji se ne pridržavaju tradicionalnih rodnih uloga.

Rodno zasnovana diskriminacija predstavlja kršenje ljudskih prava i često održava i jača šire društvene nejednakosti. Napori za rešavanje i eliminisanje rodne diskriminacije uključuju promovisanje svesti, osporavanje stereotipa, zalaganje za pravnu zaštitu i podsticanje inkluzivnijeg i pravednijeg društva.

Ciljevi aktivnosti u okviru ovog poglavlja su:

- Razmotriti efekte predrasuda i diskriminacije u vezi sa rodom na pojedince i grupe, kao i potencijalni uticaj suočavanja sa ovim fenomenima
- Prepoznavanje rodno zasnovanog nasilja i raznih oblika rodno zasnovanog nasilja
- Istražiti različite uloge koje ljudi mogu preuzeti u suočavanju sa diskriminacijom i nasiljem vezanim za rod.
- Identifikovati i praktikovati moguće strategije za aktivno suočavanje sa rodno zasnovanom diskriminacijom i rodno zasnovanim nasiljem.

PODIZANJE SVISTI O RODNO ZASNOVANOM NASILJU OKO MENE

Pregled:

Upoznavanje sa ključnim rečima: nasilje, rodno zasnovano nasilje, kroz vežbu barometra.

Cilj:

- Podizanje svesti i senzibilizacija učesnika o rodno zasnovanom nasilju u njihovom okruženju

Vreme: 30-45 minuta

Materijal: nije potreban poseban materijal.

Priprema: nije potrebna prethodna priprema.

Uputstva:

- Učesnici treba da se pozicioniraju na barometru od 0, 25, 50, 75, 100% u zavisnosti od toga šta misle o ovim izjavama:
 - Imam predrasude.
 - Predrasude dovode do diskriminacije.
 - Diskriminacija vodi u nasilje
 - Koliko je nasilja u mojoj zajednici u kojoj živim?
 - Da li znam šta je rodno zasnovano nasilje?
 - Da li sam bio svedok rodno zasnovanog nasilja?
 - Da li bih preduzeo mere da sprečim rodno zasnovano nasilje?
 - Da li bih prijavio rodno zasnovano nasilje?
 - Da li mislite da je vaš grad/opština bezbedna?

Ključne tačke diskusije za debriefing:

- Kako se osećate posle vežbe?
- Šta vam je bilo teško, a šta lako?
- Šta je bilo novo za vas?
- Možemo li pronaći vezu elemenata ove vežbe sa našom svakodnevicom? A šta su sličnosti?

HARMONIZACIJA JEZIKA RODNOG PITANJA

Pregled

Ova aktivnost uključuje učesnike koji rade u grupama kako bi uskladili pojmove vezane za rod sa njihovim definicijama, diskutuju o svojim izborima i dele primere, podstičući razumevanje i dijalog o temama kao što su stereotipi, predrasude, diskriminacija, rodne uloge i različiti oblici rodno zasnovanog nasilja.

Cilj:

- Ohrabriti učesnike da imaju integrisan i sinhronizovan pogled na značenje pojmova koji se odnose na rodna pitanja tokom obuke.

Vreme: 45 – 60 minuta

Materijali: Setovi kartica: jedan set sa „rečima roda“, jedan sa definicijama za reči (više kompleta u zavisnosti od broja grupa na koje su učesnici podeljeni, npr. jedna kartica po grupi učesnika, pri čemu treba da budete sigurni da postoje podudarne definicije i reči ako nije potreban kompletan set)

Priprema: Pripremiti unapred setove karata.

Uputstva:

- Objasnite učesnicima da je svrha aktivnosti da se stekne zajedničko razumevanje različitih pojmova koji se vezuju za rod i rodnu ravnopravnost. Nije neophodno da postoje jedine „tačne“ ili „dobre“ definicije, ali one će za nas biti radne definicije.
- Podelite učesnike u grupe od 5 ljudi. Podelite po jedan set kartica sa definicijama svakoj grupi i zamolite ih da pokušaju da upare svaku karticu sa rečima sa jednom karticom sa definicijom. Za ovaj zadatak će imati najviše 15 minuta
- Nakon što je proces završen, zamolite grupe da u tišini hodaju po prostoriji, upoređujući svoje spojeve sa spojevima drugih grupa.
- Zamolite grupe da se vrate svojim definicijama i diskutuju da li žele da unesu bilo kakve promene u parove reči – definicija, na osnovu onoga što su приметili sa ostalima. Zatim zamolite učesnike da diskutuju u grupi termine, daju primere slučajeva. Ponudite 20-30 minuta za to.
- Pregrupišite sve učesnike i počnite da čitate svaku reč i njihovu odgovarajuću definiciju, tražeći da svako od njih podeli po jedan primer. Zatim pitajte ostatak grupe da li se slažu sa primerom ili da li imaju nešto što bi želeli da dodaju.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Šta ste naučili tokom ove aktivnosti? Da li ste od ranije bili upoznati sa svim rečima i definicijama? Da li vas je nešto iznenadilo?
- Kako je bilo pronaći primere za svaku definiciju?
- Da li se slažete sa svim definicijama? Šta je sa primerima koji su ponuđeni? Ima li komentara u vezi sa njima?

Aneks za ovu aktivnost:

Lista reči i definicija

1. Stereotip (ideja) – Previše pojednostavljena generalizacija primenjena na čitavu grupu ljudi bez obzira na individualne razlike. Na primer: "Sve muslimanke nose hidžabe"
2. Predrasude (osećanja) – Da li je negativan ili neprijateljski stav prema osobi ili grupi formiran bez tačnog ili dovoljnog znanja i zasnovan na negativnim generalizacijama. Na primer. „On je sa Balkana, pa ne mogu da mu verujem“
3. Diskriminacija (radnja) – Nepravedan tretman osobe ili članova grupe izazvan negativnim generalizacijama koje pretpostavljate o toj grupi ili negativnim stavovima prema toj grupi
4. Pol – Biološke i fiziološke razlike između muškaraca i žena.
5. Rodne uloge – društveno konstruisana definicija žena i muškaraca. Ne odnosi se na biološke karakteristike žena i muškaraca, već je određena koncepcijom zadataka, funkcija i uloga koje se ženama i muškarcima pripisuju u društvu, javnom i privatnom životu.
6. Rodno izražavanje – Odnosi se na karakteristike i ponašanja pojedinca kao što su izgled, oblačenje, maniri, obrasci govora i društvene interakcije koje se doživljavaju kao muške ili ženske.
7. Rodna nejednakost: Kada se muškarci i žene tretiraju različito na način koji više koristi jednoj grupi. Generalno, rodna nejednakost favorizuje muškarce/dečake i daje im više moći. Često daje muškarcima/dečacima bolji tretman. Rodna nejednakost u društvu i zajednici je kada muškarci/dečaci imaju pristup boljim prihodima i boljim uslovima od žena, žene su sputane (ne idu u školu ili ne učestvuju u društvu), smatraju se inferiornim, a ne dobrim, pametnim, sposobnim itd.
8. Rodno zasnovano nasilje – je svaki čin koji ima za posledicu, ili je verovatno da će dovesti do fizičke, seksualne ili psihičke povrede ili patnje nekoga (muškarca/dečaka ili žene/devojčice) na osnovu očekivanja i stereotipa o rodnoj ulozi.

9. Fizičko nasilje

- Udaranje
- Šamaranje
- Batinanje
- Zadavanje udaraca
- Trešenje
- Gušenje
- Bolni položaji tela
- Sprečavanje korišćenja toaleta
- Eksploatatorski rad
- Rad kao kazna

10. Psihološko nasilje

- Verbalno uznemiravanje
- Verbalno zlostavljanje
- Maltretiranje, zadirkivanje
- Govor mržnje
- Emocionalna manipulacija i eksploatacija
- Nazivanje učenika lenjim ili glupim na osnovu toga da li su dečaci ili devojčice

11. Seksualno nasilje:

- Silovanje
- Svaki neželjeni čin, gest, jezik, ponašanje seksualne prirode
- Pipanje, dodirivanje itd.
- Usmeravanje seksualno eksplicitnog jezika ka detetu
- Nepriстойno i neželjeno dodirivanje i izlaganje
- Izlaganje pornografskog materijala deci
- Traženje seksualnih gestova u zamenu za bilo šta
- Seksualno eksplicitan jezik, uključujući seksualno sugestivne primedbe ili ponude

12. Ekonomsko nasilje

Svaki čin ili ponašanje koje uzrokuje ekonomsku štetu pojedincu zbog njenog/njegovog roda. Ekonomsko nasilje može biti u obliku, na primer, imovinske štete, ograničavanja pristupa finansijskim resursima, obrazovanju ili tržištu rada, ili nepoštovanja ekonomskih obaveza, kao što je alimentacija.

RAZUMEVANJE RAZLIČITIH TIPOVA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Pregled:

U ovoj aktivnosti, učesnici treba da shvate rodno zasnovano nasilje i prepoznaju njegove različite vrste.

Cilj:

- Razumeti značenje rodno zasnovanog nasilja i prepoznati različite vrste rodno zasnovanog nasilja
- Ispitati moguće efekte i posledice nasilja.

Vreme: 70 minuta

Materijali: flipčart papiri, marker I kopije radnih pitanja za svaku grupu

Priprema: nije potrebna posebna priprema.

Uputstva:

- Podelite učesnike u pet grupa i svakoj grupi dajte po jedan termin. Termini su: Rodno zasnovano nasilje; Ekonomsko rodno zasnovano nasilje; Muškarci kao žrtve rodno zasnovanog nasilja; Prisilni brakovi; Seksualno uznemiravanje i zlostavljanje na radnom mestu (za muškarce i žene)
- Imaće 20 minuta za grupni rad i treba da diskutuju o svom mišljenju o tome kako ovaj termin razumeju i predstavljaju različiti ljudi, uključujući i njih.
- Nakon grupnog rada, učesnici se vraćaju plenumu radi predavljanja nalaza iz grupnog rada i radi debriefinga. Svaka grupa će imati 5 minuta za prezentaciju. Nakon svake prezentacije, pitajte učesnika iz drugih grupa da li ima komentara, pitanja ili želi nešto da doda.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali u ovoj aktivnosti? Kakva vam je bila diskusija u malim grupama? Da li je bilo razlika u mišljenjima ili nesporazuma?
- Koji oblici nasilja se češće javljaju?
- Mislite li da bi ove oblike rodno zasnovanog nasilja trebalo više isticati u medijima?
- Zašto se dešava rodno zasnovano nasilje?

- Kako rodno zasnovani koncepti i način na koji se koriste doprinose nasilju zasnovanom na rodu? Kako to da izbegnemo?
- Postoji li prostor za ljude u vašoj zajednici da razgovaraju o pitanjima koja se odnose na rod i rodno zasnovano nasilje?
- Kako bi se mladi mogli više uključiti?

Aneks za ovu aktivnost:

Moguća pitanja za grupni rad

- o Kako razumete pojam?;
- o Kako to generalno shvataju mladi u vašem okruženju?;
- o Kako to obično stanovništvo uopšte razume?
- o Kakve posledice može imati ova vrsta rodno zasnovanog nasilja?;
- o Imajući u vidu informacije koje ste do sada prikupili, da li možete identifikovati takav oblik nasilja ako se dešava u vašem okruženju?

POZORIŠTE SLIKA

Pregled:

Aktivnost teatra slika ima za cilj da poboljša razumevanje uloge pojedinaca u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja od strane učesnika tako što će stvoriti dve slike koje ilustruju primere fizičkog, psihičkog i ekonomskog nasilja zasnovanog na rodu, nakon čega sledi diskusija koja istražuje osećanja, izazove i uočene transformacije ka većoj rodnoj ravnopravnosti na slikama.

Cilj:

- Jačati kapacitete učesnika u prepoznavanju značaja i uloge svakog pojedinca u društvu u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja

Vreme: 120 minuta

Materijal: Kopija slučaja za pozorište slika (videti aneks za ovu aktivnost)

Priprema: nije potrebna posebna priprema.

Uputstva:

- Postavite učesnike u tri grupe od pet ili šest učesnika. Dajte im petnaest minuta da naprave dve slike, koristeći tehniku Pozorišta slika. Slučajevi za Teatar slika su dati u aneksu ove aktivnosti.
- Pozovite prvu grupu da pokaže svoje slike. Ne zaboravite da vodite živu diskusiju koristeći vrste otvorenih pitanja koja ste vežbali tokom treninga.
- Vodite diskusiju tako da se sve više fokusira na svaku transformaciju kojoj ste bili svedoci između prve i druge slike koja je rezultirala većom rodnom ravnopravnošću.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako ste se osećali tokom vežbe?
- Koji deo vežbe vam je bio najteži?
- Šta možemo zaključiti iz ove aktivnosti?

Aneks za ovu aktivnost:

Slučajevi za kreiranje slike

o Prva slika treba da predstavlja primer fizičkog rodno zasnovanog nasilja gde su žrtva, počinitelj i posmatrač. Sledeća slika treba da predstavlja istu scenu u kojoj posmatrač preduzimaju akciju da spreče nasilje.

o Prva slika treba da predstavlja primer psihološkog rodno zasnovanog nasilja gde su žrtva, počinitelj i posmatrač. Sledeća slika treba da predstavlja istu scenu u kojoj posmatrač preduzimaju akciju da spreče nasilje.

o Prva slika treba da predstavlja primer ekonomskog rodno zasnovanog nasilja gde su žrtva, počinitelj i posmatrač. Sledeća slika treba da predstavlja istu scenu u kojoj posmatrač preduzimaju akciju da spreče nasilje.

Napomene za facilitatora:

Tehnika pozorišta slika se fokusira na korišćenje tela i pokreta za stvaranje "živih slika" koje predstavljaju misli, osećanja i društvena pitanja. Učesnici koriste svoja tela da formiraju statične slike ili dinamične scene, izražavajući ideje ili emocije bez potrebe za dijalogom.

U pozorištu slika pojedinci ili grupe stvaraju fizičke predstave apstraktnih koncepata, iskustava ili društvene dinamike. Ova tehnika se često koristi za istraživanje i rešavanje društvenih pitanja, promovisanje svesti i podsticanje dijaloga. Može biti moćno sredstvo za podizanje svesti, negovanje empatije i pronalaženje kreativnih rešenja za probleme.

Facilitator može voditi učesnike kroz niz vežbi, podstičući ih da oblikuju svoja tela u forme ili scene koje odražavaju različite aspekte date teme. Posmatrač tada mogu analizirati i diskutovati o stvorenim slikama, omogućavajući dublje istraživanje i razumevanje problema koji su u pitanju. Pozorište slika je posebno dragoceno u promovisanju neverbalne komunikacije, rušenju barijera i podsticanju aktivnog učešća u naporima za društvene promene.

TIHA DEBATA

Pregled:

U ovoj interaktivnoj vežbi, učesnici rade u grupama kako bi istražili koncept rodno zasnovane diskriminacije generišući ideje, reči i emocije povezane sa terminom upuštajući se u tihu debatu dok se nadograđuju na misli jedni drugih.

Cilj:

- Cilj ove interaktivne vežbe je da produbi razumevanje učesnika o rodno zasnovanoj diskriminaciji podsticanjem kolaborativnog istraživanja povezanih ideja, reči i emocija.

Vreme: 45 - 60 minuta

Materijal: flipčart papiri i markeri različitih boja

Priprema: nije potrebna posebna priprema.

Uputstva:

- Napravite grupe od po pet osoba i svakoj grupi dajte flipčart sa napisanim rečima u sredini: rodno zasnovana diskriminacija.
- Zamolite grupe da zapišu sve ideje, reči, emocije, značenja koja povezuju sa rečju na flipčartu. Podsetite ih da nema ispravnog ili pogrešnog, ali da je ova vežba način da se svima omogući da zapišu šta povezuju sa rodno zasnovanom diskriminacijom.
- Dajte svakoj grupi nekoliko minuta da to uradi, a zatim neka kruže flipčartovi po prostoriji, tako da svaka grupa dobije novi flipčart na kome su ranije napisane ideje druge grupe.
- Zamolite učesnike da prvo pročitaju šta je druga grupa napisala, a zatim da dodaju bilo koje druge misli, ideje, komentare. Pravilo je da ne mogu da precrtaju ništa što je već napisano na flipčartu, umesto toga kada se ne slažu ili žele da dodaju nečiju ideju jednostavno treba da napišu pored nje i povežu ih tako što će nacrtati liniju ili strelicu da povežu dve misli. Na ovaj način ste stvorili tihu debatu.
- U zavisnosti od toga koliko vremena imate, možete izabrati da još jednom rotirate flipčarte, tako da svaka grupa može imati novi skup komentara koje može dodati i iz kojih uči.
- Nakon 10 minuta, iznesite tabele napred i zalepite ih na zid ili zamolite učesnika iz svake grupe da podigne svoj flipčart.
- Zamolite učesnika da pročita reči, komentare na flipčartovima. Alternativno, možete ih pročitati naglas.

- Postarajte se da imate prostora (papira za flipčart) za grupisanje ideja učesnika.
- Započnite pisanjem naziva izabrane teme u krug na sredini table, kao na flipčartu, tj. Rodno zasnovana diskriminacija.
- Pokušajte da grupišete ideje zajedno. Na primer, svi odgovori koji se odnose na značenje diskriminacije, razloge zašto ljudi diskriminišu, ili posledice/emocije koje oseća neko ko je diskriminisan. Ideje koje su povezane mogu se spojiti linijama. Možete i da nacrtate odgovore kao i da ih upišete.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Šta znači biti diskriminisan na osnovu pola?
- Zašto ljudi diskriminišu?
- Šta možemo učiniti da se suprotstavimo diskriminaciji zasnovanoj na polu?

STVORIMO PRIČE O MANIFESTACIJI I PREVENCIJI RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Pregled:

Ova aktivnost omogućava učesnicima da razmisle o situacijama u kojima su osobe bile diskriminirane ili čak napadnute zbog svog roda.

Cilj:

- Podizanje svesti o različitim manifestacijama diskriminacije i isključenosti u društvu;
- Da počnemo da identifikujemo šta svaki učesnik može da uradi kako bi sprečio da se ovo dogodi ili nastavi.

Vreme: 70 minuta

Priprema: Nije potrebna posebna priprema.

Uputstva:

- Podelite učesnike u 5 grupa i zadajte im sledeće zadatke: Treba da definišu šta znači rodno zasnovano nasilje? Koje vrste rodno zasnovanog nasilja postoje? Ko može biti žrtva rodno zasnovanog nasilja? Kako se ponaša žrtva koja trpi nasilje? Kako se ponaša počinitelj koji vrši diskriminaciju ili nasilje? Kako se ponašaju ostali ljudi u okruženju (promatrači)? Odvojite 20 minuta za ovo.
- Nakon 20 minuta grupnog rada, učesnici će nastaviti da rade u istim grupama. Oni će imati zadatak da naprave priču u kojoj treba da predstave jedan oblik rodno zasnovanog nasilja. U priči treba navesti razloge nasilja i posledice nasilja. Takođe moraju da pronađu moguće rešenje za prevenciju tih oblika rodno zasnovanog nasilja. Za ovaj zadatak će imati 30 minuta.
- Nakon rada u grupama, imaće na raspolaganju 10 minuta za prezentacije svake grupne priče.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Da li je bilo lako odgovoriti na zadate zadatke? Na koji je bilo najteže odgovoriti i zašto?
- Šta se može učiniti da se podrži žrtva?
- Kako se „posmatrač” može pretvoriti u aktera pozitivnih promena?
- Šta možemo naučiti iz ove aktivnosti?

POGLAVLJE V

DRUŠTVENA AKCIJA I PODRŠKA ZAJEDNICE

Društvena akcija i podrška zajednice su od ključne važnosti za rodnu ravnopravnost jer doprinose stvaranju okruženja u kojem pojedinci, bez obzira na rod, imaju jednake mogućnosti, prava i zastupljenost.

Postoje različiti razlozi zašto su društvene akcije i podrška zajednice od suštinskog značaja za rodnu ravnopravnost. Ove inicijative obuhvataju problematizovanje i razbijanje tradicionalnih rodni stereotipa, zalaganje za jednaka prava, osnaživanje pojedinaca da učestvuju u procesima donošenja odluka, podizanje svesti o rodni pitanjima, rešavanje i sprečavanje rodno zasnovanog nasilja, uticanje na promene politike i promovisanje ekonomskog osnaživanja. Zajedno, ovi naponi imaju za cilj stvaranje inkluzivnijeg, pravednijeg i informisanijeg društva jačanjem marginalizovanih glasova, uklanjanjem neravnoteže moći i podsticanjem razumevanja i podrške.

Ukratko, društvena akcija i podrška zajednice su alati za stvaranje društvenog okvira koji prepoznaje i promovise rodnu ravnopravnost, podstičući pozitivne promene na različitim nivoima – od individualnih stavova do širih sistemskih promena.

Vežbe predstavljene u nastavku su korisne za razmišljanje o tome šta možemo da uradimo da podstaknemo zajednicu i okruženje (roditelje, nastavnike, lokalne vlasti, medije i sve druge zainteresovane strane) da zajedno rade na smanjenju rodno zasnovane diskriminacije i nasilja, čime bismo pomogli promociji rodne ravnopravnosti.

IDEALNO BUDUĆE OKRUŽENJE

Pregled:

Ova aktivnost angažuje učesnike u zamišljanju idealnog okruženja u kome nema nasilja, diskriminacije i gde postoji puna rodna ravnopravnost.

Cilj:

- Podizanje svesti pojedinaca i svih zainteresovanih strana o značaju rodne ravnopravnosti i o tome kako ona utiče na stvaranje idealnog društvenog okruženja u kome će sve buduće generacije imati priliku da uživaju u pravdi bez obzira na rod.

Vreme: 60 - 70 minuta

Materijal: flipčart papiri i markeri u boji.

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Podeliti učesnike u 3 grupe, tako da u svakoj grupi budu predstavnici oba pola. Pročitajte sledeći scenario: „Zamislite da možete da stvorite idealno okruženje u kome nema nasilja, diskriminacije i gde vlada puna rodna ravnopravnost. Okruženje u kojem imate slobodu da budete svoji i mogućnost da se razvijate u skladu sa svojim potrebama i potencijalima." Svaka grupa će imati 20 minuta da diskutuje i napravi zajedničku listu tri najvažnije stvari koje treba poštovati u tom idealnom okruženju.
- Nakon toga, biće predstavljene liste koje je svaka grupa napravila. Imaće 5 minuta za prezentaciju, a zatim druge grupe mogu postaviti 2-3 pitanja izlagačima. Facilitator će snimiti sve stavke koje su grupe pomenule tokom prezentacije. Kada se sve prezentacije završe, facilitator, zajedno sa učesnicima, će identifikovati da li postoje kontradiktorne stavke na listi i da li se one mogu prevazići.
- Na kraju, učesnici treba da izdvoje tri najvažnije stvari koje bi trebalo da postoje u ovom idealnom okruženju.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Šta mislite o aktivnosti?
- Kako ste se osećali tokom procesa?
- Šta vam je bilo teško, a šta lako i zašto?
- Koliko ste zadovoljni i procesom i ishodom?
- Šta se sada može učiniti da bi se postigla zamišljena idealna okruženja?

TRANSFORMISANJE NAŠEG PONAŠANJA

Pregled:

Aktivnost „Transformisanje našeg ponašanja“ ima za cilj da istraži percepciju učesnika o rodnim ulogama podstičući ih da prave razliku između tradicionalnog i transformisanog ponašanja, podstičući diskusije o društvenim uticajima i prednostima oslobađanja od tradicionalnih rodnih uloga.

Cilj:

- Uključiti učesnike u razmišljanje o transformaciji rodno povezanih ponašanja i razumevanju društvenih uticaja koji oblikuju percepciju tradicionalnih uloga.

Vreme: 40 minuta

Materijal: Nema potrebe za posebnim materijalom.

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Pitajte učesnike da li misle da su muškarci i žene sposobni da se transformišu: da promene način na koji se ponašaju kako bi se oslobodili svih ograničenja koja rodne uloge postavljaju njihovom ponašanju.
- Objasnite da ćete pročitati listu različitih načina ponašanja. Ako učesnici misle da je opisano ponašanje tipično za tradicionalne rodne uloge, trebalo bi da podignu ruke. Ako misle da je ponašanje tipično za nekoga ko je transformisao ili se oslobodio tradicionalnih rodnih uloga, trebalo bi da stave ruke na glavu.
- Nakon svakog upita, dozvolite učesnicima nekoliko sekundi da odgovore rukama. Zatim zamolite nekoliko volontera da objasne zašto su izabrali taj odgovor. Lista na kojoj ćete raditi je dostupna kao dodatak ovoj aktivnosti.
- Kada prođete kroz listu, vratite se i pročitajte primere transformisanog ponašanja. Pitajte učesnike da li bi se takvo transformisano ponašanje podjednako odnosilo na muškarce, žene ili oboje. Pomozite im da uvide da bi u svakom slučaju transformisano ponašanje bilo prikladno za oba roda.
- Pitajte učesnike da li mogu da predlože druge primere transformisanog ponašanja.
- Pitajte učesnike šta smatraju prednostima ili koristima oslobađanja od tradicionalnih rodnih uloga. Pogledajte da li možete izvući primere koji se odnose i na mentalno i na fizičko zdravlje.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako na naše stavove o ulogama žena/devojčica i muškaraca/dečaka utiče ono što naša porodica i prijatelji misle?
- Kako mediji utiču na očekivanja o tome kako bi žene/devojčice i muškarci/dečaci trebalo da se ponašaju, osećaju i ponašaju? Kako mediji prikazuju dečake? Kako mediji prikazuju devojčice?
- Kako možete u svojim životima da osporite neka od štetnih očekivanja koje društvo ima o načinu na koji bi muškarci/dečaci trebalo da se ponašaju? Kako možete osporiti neka od štetnih očekivanja koje društvo ima o načinu na koji bi žene/devojke trebalo da se ponašaju?

Aneks za ovu aktivnost:

Lista ponašanja

Biti pasivan i miran	Tradicionalno za žene
Čvrsto ponašanje, biti snažan	Tradicionalno za muškarce
Biti asertivan u komunikaciji	Transformisano
Koristiti nasilje u rešavanju konflikata	Tradicionalno za muškarce
Biti emotivno konstruktivan i kada je odgovarajuće	Transformisano
Ostati veran jednom partner	Transformisano
Ne govoriti o problemima	Tradicionalno za muškarce
Koristiti kondome regularno	Transformisano
Testirati se na HIV regularno	Transformisano
Ne plakati	Tradicionalno za muškarce
Ostati odan jednom partneru	Transformisano
Odlaganje seksualnih aktivnosti do trenutka kada su oba partnera spremna	Transformisano
Progovaranje u korist jednakosti žena i muškaraca	Transformisano
Izazvati druge da prepoznaju svoja štetna rodna očekivanja i da se promene	Transformisano

FORUM TEATAR

Pregled:

Učesnici će raditi u grupama, sa zadatkom da kreiraju i izvode kratke scene predstavljanjem zamišljenih slučajeva rodno zasnovanog nasilja. Nakon toga, posmatrači predlažu alternativne uloge za promenu koncertne uloge, što dovodi do predstavljanja drugačije situacije, koja sprečava slučaj rodno zasnovanog nasilja.

Cilj:

- Ohrabriti učesnike da uoče moć koju svaki pojedinac poseduje i iskoriste je za pozitivne promene u zajednici

Vreme: 120 minuta

Materijal: Potreban materijal zavisi od scene koju će učesnici izvoditi

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Učesnici su podeljeni u četiri grupe (po četiri ili pet učesnika). Imaju 20 minuta da naprave kratku scenu u kojoj je predstavljen zamišljen slučaj rodno zasnovanog nasilja, a zatim imaju 3 minuta da predstave scenu pred ostalim učesnicima obuke. Zatim sledi kratka diskusija u plenumu o tome šta su učesnici videli i kako su to doživeli. Facilitator treba da motivise učesnike da predstave različite oblike rodno zasnovanog nasilja i slučajeve kombinovanih oblika rodno zasnovanog nasilja.
- Promena scene – Tada se ljudi koji su posmatrali izvođenje scene pozivaju da razmisle u koju ulogu bi mogli da uđu i sa novim načinom komunikacije i percepcije koji menjaju ponašanje konkretne uloge u sceni, tj. kako bi tretirali i izbegli/sprečili slučaj rodno zasnovanog nasilja.
- Evaluacija promene na sceni: „Šta se promenilo u ponašanju uključenih osoba? Šta su posmatrači videli? Kako je promena ponašanja uticala na prevenciju mogućeg slučaja rodno zasnovanog nasilja? Kako su se osećali ostali učesnici scene?“
- Zatim se izvodi scena iz sledeće grupe i ponavljaju se koraci iz prve grupne scene dok se sve scene ne obrade.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Kako da reagujem kada svedočim rodno zasnovanom nasilju?
- Kako drugi ljudi iz okruženja reaguju kada dođe do rodno zasnovanog nasilja?
- Kako reaguju nadležne institucije kada postoji slučaj rodno zasnovanog nasilja?
- Mislim da se tako ponašaju ljudi koji su počinioci nasilja jer...
- Mislim da se ljudi koji su žrtve nasilja tako ponašaju jer...
- Mislim da se ljudi koji su svedoci nasilja tako ponašaju jer...

KAKO PODIĆI SVEST O RODNO ZASNOVANOM NASILJU?

Pregled:

Ova aktivnost osnažuje učesnike da razviju i predstave kampanju podizanja svesti javnosti protiv rodno zasnovanog nasilja, sa ciljem da unaprede svoje veštine rešavanja problema.

Cilj:

- Osnažiti učesnike da kreiraju i predstave kampanju podizanja svesti javnosti protiv rodno zasnovanog nasilja; poboljšaju svoje veštine rešavanja problema i javnog nastupa.

Vreme: 90 minuta

Materijali: flipčart papir i marker

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Objasnite učesnicima da će razviti kampanju za podizanje svesti javnosti o rodno zasnovanom nasilju u svojoj zajednici. Glavne tačke koje moraju da slede su:
 - o Koja je ključna poruka koju će poslati?
 - o Ko će biti ciljna grupa?
 - o Koje društvene mreže će koristiti za kampanju?
- Podelite učesnike u grupe od četiri do pet. Imaće 40 minuta za grupni rad.

- Nakon grupnog rada, svaka grupa će imati 5 minuta za prezentaciju. Nakon svake prezentacije, drugi učesnici će imati vremena da postavlja pitanja, daje povratne informacije i traži dodatna pojašnjenja.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Koliko je bilo izazovno napraviti kampanju podizanja svesti javnosti?
- Koji će biti mogući rizici sa kojima se možemo suočiti u razvoju kampanja za podizanje svesti? I kako ih možemo savladati?
- Koje su ključne tačke od kojih zavisi uspešna kampanja?

ŽENE I MUŠKARCI U MEDIJIMA

Pregled:

Aktivnost ima za cilj da unapredi analitičke veštine učesnika i kritičko razmišljanje u vezi sa rodnim ulogama istraživanjem i diskusijom o prikazivanju muškaraca i žena u medijima (javne debate, reklame i zabavne emisije) identifikacijom mogućih stereotipa i podsticanjem diskusija o potrebi za promenom. i jednakim tretmanom.

Cilj:

- Razmišljanje i analiziranje kako su žene i muškarci predstavljeni u medijima
- Razvoj analitičkih veština i sposobnosti za kritičko razmišljanje učesnika o rodnim ulogama

Vreme: 90 minuta

Materijali: Pametni telefoni sa pristupom Internetu (po jedan za svaku grupu), flipčart papiri i markeri

Priprema: Nema potrebe za prethodnom pripremom.

Uputstva:

- Uvodni deo: Učesnici analiziraju medije sa rodnog aspekta/koristeći rodni ugao gledanja i identifikuju načine na koje su muškarci i žene predstavljeni u medijima. Jedna grupa će raditi na javnim debatama, druga na reklamama, treća na zabavnim emisijama, i saznati o tome kako se vide muškarci i žene u svojim kulturama i sredinama. Razmisliti o posledicama takvog predstavljanja muškaraca i žena.

- Uvedite temu sledećim pitanjima za diskusiju:
 - o Da li mislite da su muškarci i žene različito predstavljeni u medijima?
 - o Ako postoje, koje su razlike u predstavljanju muškaraca i žena u medijima?
 - o Da li postoji razlika u različitim medijima (štampani, televizija, društveni mediji itd.)?
- Podelite učesnike u tri manje grupe i recite im da će svaka grupa dobiti drugačiji medij, a zadatak je da izdvoje naslove, tekstove, fotografije, komentare koji se na bilo koji način bave prezentacijom žena i muškaraca u medijima. Prva grupa će se baviti javnim debatama, druga reklamama, a treća zabavnim emisijama. Oni takođe moraju da odgovore na sledeća pitanja: Da li misle da su žene stavljene u lošiji položaj od muškaraca?; Da li misle da su žene u boljem položaju?; Da li su žene podložne određenom idealu žene u medijima? Šta je taj ideal (pametna, lepa, domaćica...)? Da li su muškarci podložni određenom idealu o ženi u medijima? Kako izgleda taj ideal (pametno, bogato, dominantno...)? Kakva se slika u medijima stvara o muškarcima i ženama? Dajte im 30 minuta za diskusiju u malim grupama i vođenje beleški.
- Nakon grupnog rada, zamolite celu grupu da plenarno predstavi i uporedi svoje nalaze. Svaka grupa će imati 5 minuta za prezentaciju.
- Nakon prezentacija, pređite na debriefing i evaluaciju.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Da li mislite da se nameće određeni stereotip u odnosu na predstavljanje muškaraca i žena u medijima?
- Šta mislite da doprinosi tome?
- Šta oni mislite da treba promeniti?
- Šta mislite o promeni stereotipnog prikaza muškaraca i žena u medijima?
- Neka ponovo pogledaju primer i razmisle šta bi trebalo da urade promene u konkretnom primeru ravnopravnog tretmana muškaraca i žena i gubitka stereotipa.
- Na kraju, razgovarajte o tome kako treba da se percipiraju mediji, uz kritičko i analitičko razmišljanje.

JAVNA DEBATA – GOVORIMO O RODNO ZASNOVANOM NASILJU

Pregled:

Javna debata pod nazivom „Hajde da razgovaramo o rodno zasnovanom nasilju“ ima za cilj da podstakne komunikaciju i javnu svest o različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja, koristeći simulaciju igranja uloga sa učesnicima.

Cilj:

- Promovisati svest i pokrenuti diskusiju o rodno zasnovanom nasilju

Materijal: Papir sa ulogama (videti Aneks ove aktivnosti); Stolice raspoređene u krug, sa svim stolicama okrenutim ka centru.

Vreme: 70-80 minuta

Priprema: Pripremiti uloge za debate (videti aneks za ovu aktivnost)

Uputstva:

- Na početku, moderator obaveštava učesnike da će biti uključeni u vežbu u kojoj će neki od njih igrati uloge, a kolektivno će simulirati javnu debatu.
- Učesnicima se dodeljuju uloge (novinar/moderator debate, gradonačelnik/predstavnik lokalne samouprave, predstavnik policije odgovoran za RZN, predstavnik organizacije civilnog društva koja radi na prevenciji RZN, predstavnik Ministarstva obrazovanja, predstavnik Centra za socijalni rad, predstavnik Saveta roditelja, predstavnik lokalnog Saveta mladih. Za svaku ulogu se traže volonteri. Učesnicima koji dobiju uloge dobijaju i papire koji sadrže detaljan opis njihove uloge i daje im se nekoliko minuta da se pripreme i uđu u lik. Učesnici se podstiču da simuliraju svoje uloge bez preteranog razmišljanja i da deluju na osnovu svojih početnih misli.
- Osam stolica je raspoređeno napred da formiraju pozornicu za debatu. Preostale stolice su postavljene u 2-3 reda kao publika. Dok se učesnici pripremaju za svoje uloge, facilitator dodeljuje dodatne uloge učesnicima koji će se ponašati kao novinari, roditelji i građani zainteresovani za temu za preostale učesnike koji čine publiku. Publika se podstiče da postavlja pitanja gostima foruma nakon njihovih izlaganja.
- Svi učesnici zauzimaju svoje pozicije, a facilitator otvara forum, predstavljajući goste. Svaki učesnik foruma ima 1 do 2 minuta da iznese svoje gledište prema uputstvima koje je dobio. Facilitator vodi diskusiju, a nakon što svi učesnici iznesu svoje prezentacije, sledi kratka diskusija sa pitanjima iz publike.

- Vreme dodeljeno za ovu aktivnost je strukturirano na sledeći način: 5 minuta za uputstva i raspodelu uloga, 5 minuta za pripremu uloga i nameštanje prostora i 45 minuta za simulaciju. Na kraju aktivnosti, od učesnika se traži da izađu iz uloga i formiraju krug za diskusiju o aktivnosti.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- (Za učesnike u simulaciji)
 - Kako ste se osećali u ulozi koju ste igrali?
 - Da li vam je bilo lako/teško?
- (Za učesnike u publici)
 - Kako vam je bilo kao publici?
 - Da li smatrate da je važno javno razgovarati o ovim pitanjima? Zašto?
 - Šta mislite, koliko je važna podrška šire zajednice u podizanju svesti o RZN i razbijanju tabua da se o tome govori?
 - Da li mislite da postoji još jedna zainteresovana strana koja je važna u procesu prevencije RZN, a koja nije bila uključena u debatu?
 - Da li mislite da su svi akteri uključeni u debatu podjednako važni u prevenciji RZN? Da li neko od njih ima superiorniju i važniju ulogu?

Aneks za ovu aktivnost:

Igranje uloga

Gradonačelnik/predstavnik lokalne samouprave - Vi predstavljate lokalnu samoupravu. Ovde ste da iznesete argumente, programe kako promovišete ravnopravnost i kako obezbeđujete zaštitu od rodno zasnovanog nasilja lokalnoj omladini (18-29 godina). Morate da predstavite lokalnu strategiju socijalne zaštite i zaštite od rodno zasnovanog nasilja u vašoj opštini.

Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova nadležan za rodno zasnovano nasilje - Vi ste tu da kažete o situaciji sa RZN u zajednici, o tome kakvi oblici RZN-a se najviše prijavljuju, vašoj statistici koja se odnosi na različite faktore koji utiču na (ne)prijavljivanje. Morate da predstavite izazove sa kojima se suočavate u radu i kako sarađujete sa drugim institucijama. Objasnite proceduru prijave RZN i mere i aktivnosti koje preduzimate za rešavanje jednog prijavljenog slučaja.

Predstavnik nevladinog sektora koji radi na prevenciji rodno zasnovanog nasilja - Vi predstavljate NVO sektor, ovde ste da predstavite kako pomažete u razvijanju svesti o rodno zasnovanom nasilju, koje konkretne akcije preduzimate na ovu temu, uključujući podsticanje građana da prijave kada se suoče sa situacijom RZN umesto da ćute o tome.

Predstavnik Ministarstva prosvete - Ovde ste da predstavite šta vaša ustanova čini za prevenciju rodno zasnovanog nasilja u obrazovnom sistemu. Da li imate neke strategije i akcione planove/programe za prevenciju RZN-a u osnovnim i srednjim školama. Kakvu podršku Ministarstvo prosvete može dati školi za prevenciju i smanjenje rodno zasnovanog nasilja nad i među učenicima?

Predstavnik Centra za socijalni rad - Kakvu podršku pružate žrtvama RZN? Kako pratite prijavljene slučajeve rodno zasnovanog nasilja? Kakvu podršku pružate deci žrtvama ili svedocima RZN? Koje su najteže posledice RZN-a za žrtve? Koja će biti vaša poruka za mlade?

Roditelj – Vi ste predstavnik Saveta roditelja i tu ste da kao član tog tela objasnite koliko je važna uloga roditelja u vaspitanju dece. Kako vaspitavate decu o postojanju rodno zasnovanog nasilja? Da li vam je za to potrebna podrška? Kakva podrška i od koga?

Mladi – Vi ste predstavnici opštinskog Saveta za mlade i tu ste da u ime mladih govorite o problemima sa kojima se suočavaju, problemima koji su u vezi sa predrasudama koje dominiraju kod muške i ženske omladine. Šta ćete učiniti ako budete svedoci rodno zasnovanog nasilja? Da li verujete u sistemsku podršku? Šta mislite o vršnjačkoj podršci u prevenciji RZN?

Moderator javne rasprave – Vi vodite javnu raspravu. Morate da vodite računa o tome da date jednako vreme svima koji su uključeni u diskusiju, ne favorizujte nikoga. Cela debata treba da traje maksimalno 45 min.

RAZVOJ IDEJA I AKCIONO PLANIRANJE

Pregled:

Aktivnost uključuje učesnike koji rade u grupama kako bi razgovarali i kreirali akcione planove za rešavanje pitanja rodno zasnovanog nasilja u svojoj zajednici, nakon čega slede prezentacije i sesije povratnih informacija, istražujući individualna razmišljanja o izazovima, dilemama i potencijalnom uticaju njihovih akcija na društvene promene.

Cilj:

- Angažovati učesnike u zajedničkom razvoju ideja i planiranju delovanja, fokusirajući se na rešavanje specifičnog pitanja rodno zasnovanog nasilja u njihovoj zajednici.
- Ohrabriti učesnike da razmišljaju strateški i strukturno u pogledu preduzimanja akcija u zajednici usmereno na prevenciju rodno zasnovanog nasilja

Vreme: 80 minuta

Materijal: flipčart papiri, markeri, kopije papira sa zadacima za akciono planiranje za svaku grupu (videti prilog ove aktivnosti)

Priprema: nije potrebna posebna priprema.

Uputstva:

- Podelite učesnike u grupe (4-5 učesnika po grupi). Njihov zadatak će biti da diskutuju o idejama za aktivnosti zajednice. Oni moraju da izaberu konkretan problem relevantan za rodno zasnovano nasilje u njihovoj zajednici i da razviju akcioni plan za početak razmišljanja kako da reše identifikovani problem. Svaka grupa dobija papir sa zadatkom i niz pitanja koja može da postavi kako bi sebi olakšala zadatak. Za ovo će imati 40 minuta.
- Nakon grupnog rada, učesnici se vraćaju na plenum i svaka grupa će imati 5 minuta da predstavi svoju ideju za aktivnosti zajednice. Nakon svake prezentacije, ostatak grupe i voditelji će imati 5 minuta za dodatna pitanja i sugestije za predstavljenu ideju.

Ključne tačke diskusije za debriefing

- Šta vam je bilo najteže u ovoj vežbi?
- Kakve dileme imate?
- Kako verujete da vaši postupci doprinose uticaju na društvene promene?
- Pitanja koja su vam ostala otvorena.

Aneks za ovu aktivnost:

Papir sa zadacima za akciono planiranje

- o Kako ste odabrali i zašto ste odlučili da radite na njima?
- o Ko utiče na pitanje?
- o Koji su vaši ciljevi? Šta želite da postignete?
- o Koje ćete aktivnosti sprovoditi? Koji je prvi korak koji treba da preduzmete? Koji su poslednji koraci koje treba da preduzmete?
- o Koji će biti vremenski okvir za implementaciju aktivnosti?
- o Koji su izazovi koje očekujete? Imate li plan kako da ih prevaziđete?
- o Koje su vaše prednosti/slabosti? Koji objekti vam nedostaju?
- o Šta vam je potrebno za realizaciju ove ideje?
- o Koji rizici postoje?
- o Koje resurse koristite da bolje upoznate sredinu?
- o Sa kim smatrate da je važno uspostaviti saradnju? Kako to radiš?
- o Ko bi vam bili saveznici, a ko protivnici?
- o Koji preduslovi moraju biti ispunjeni?
- o Kako želite da vas okolina doživljava? (Koji sliku želite da imate?)
- o Koji su mogući neželjeni efekti?
- o Tri pitanja koja su vam važna, a nisu na ovoj listi.

LITERATURA:

- Training Manual for Girls' and Boys' Clubs on School Related Gender-based Violence (SRGBV) Prevention and Response; United National Girls' Education Initiative; Dostupno na: <https://www.ungei.org/publication/training-manual-girls-and-boys-clubs-srgbv-prevention-and-response>
- „Ненасилство! Прирачник за тренинг за градење мир“, Ивана Франовиќ, Ненад Вукосављевиќ; Центар за ненасилна акција, Мировна акција, 2020; Dostupno na: <https://nenasilje.org/publikacije/pdf/Handbook/%D0%9D%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B3%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D1%9A%D0%B5%20%D0%BC%D0%B8%D1%80.pdf>
- “GIRLACT, Peer training curriculum”, developed within the project “Empowering Girls to Be Socially and Financially Strong Actors – GIRLACT”; Dostupno na: https://www.girlact.eu/images/documents/GIRLACT_Peer_training_curriculum.pdf
- Aflateen+ Programme for Girls for Serbia and Albania developed within the project “Empowering Girls to Be Socially and Financially Strong Actors”; Dostupno na: https://www.girlact.eu/images/documents/Aflateen_Programme_for_Girls_for_Serbia_and_Albania.pdf
- “Gender Matters, A Manual on addressing gender-based violence affecting young people”, second edition, Council of Europe, 2019; Dostupno na: <https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>
- „Rodna ravnopravnost u Srbiji: stanje i perspective“, Dr Sanja Čopić, Beograd, 2016; Dostupno na: https://www.iksi.ac.rs/izdanja/rodna_ravnopravnost_u_srbiji_stanje_i_perspektive.pdf
- „Приручник за превенцију родно заснованог насиља“, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Београд, 2015; Dostupno na: <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Prirucnik-za-prevenciju-RZN.pdf>
- “Training Manual for the Social and Financial Education Training of Trainers” prepared within the project “Social and Financial Education for Engagement, Entrepreneurship and Employment – SaFE for Triple E Project”

